

---

# NYTT OM RUNER

Meldingsblad om runeforskning

---



---

Nr. 11

1996 (publ. 1997)

---

ISSN 0801-3756

**Nytt om runer: Meldingsblad om runeforskning**  
**Nr. 11, 1996 (publ. 1997)**

INNHold

<i>Nytt om runer</i> , ellefte årgang . . . . .	3
Arbejdet ved Runologisk Laboratorium, København . . . . .	4
Die Runenarbeit am Seminar für deutsche Philologie (Arbeitsstelle: Germanische Altertumskunde), Göttingen . . . . .	13
The Rune-Stone in Uden, the Netherlands, Is Modern . . . . .	14
Arbeidet ved Runearkivet, Oslo . . . . .	15
Verksamheten vid Runverket, Stockholm . . . . .	16
Das Vierte Internationale Symposium über Runen und Runeninschriften in Göttingen, 4.-9. August 1995 . . . . .	20
“Det åttende runologmøtet”, Oslo/Fredrikstad, 1995 . . . . .	25
Runic Bibliography: A New Format . . . . .	26
Runic Bibliography for 1995 . . . . .	27
Supplements to the Runic Bibliographies for 1990 to 1994 . . . . .	41
Esoteric Runic Bibliography for 1995 and Supplements . . . . .	46
<i>Runic Bibliography 1985-89</i> . . . . .	48
Internet Web Site for <i>Nytt om runer</i> . . . . .	49
E-mail Addresses of Runologists . . . . .	51
Addresses of Centres for Runic Research . . . . .	54
Subscription to <i>Nytt om runer</i> . . . . .	55

**Nytt om runer: Meldingsblad om runeforskning**

ISSN: 0801-3756

Redaktør/Editor: James E. Knirk

Adresse/Address: Nytt om runer, c/o Runearkivet  
IAKN, Oldsaksamlingen  
Universitetet i Oslo  
St. Olavs gt. 29  
N-0166 Oslo, Norge/Norway

## *Nytt om runer*, ellefte årgang

*Nytt om runer* kommer ut for ellefte gang i år, og dermed begynner den tredje abonnementsperioden på fem år. Samtlige abonnenter skulle ha fått faktura for den inneværende perioden, enten i løpet av 1996 eller sammen med dette heftet. Siden utsendelsen av fakturaer er blitt forsinket, vil tidsskriftet denne gangen bli sendt ut til alle tidligere abonnenter. Neste hefte, nr. 12 for 1997, vil bare bli sendt ut til dem som har fornyet abonnementet. De øvrige vil imidlertid få en purring.

Dessverre er *Nytt om runer* for 1996 kraftig forsinket. Dette skyldes dels redaktørens arbeidspress og dels at flere av de faste bidragsyterne også har vært svært opptatt, slik at enkelte av bidragene ikke kom inn til redaksjonen før i mars og april i år.

Arbeidet med *Nytt om runer* er blitt lagt om, og omleggingen har ført til ekstra arbeid for redaktøren. Som eksempel kan nevnes at de foreløpige rune bibliografiene er lagt ut på internett. Redaktøren har mottatt få henvendelser fra brukerne om feil og mangler i listene, og dermed har ikke internettssidene ført til den ønskede arbeidsbesparelsen. Rapporter om nyfunn og om runekonferanser er også lagt ut på internett (med engelsk sammendrag av notiser på skandinaviske språk).

Den første offentliggjøringen av stoffet i *Nytt om runer* skjer nå på internett. Av hensyn til et større, internasjonalt publikum blir engelsk prioritert som hovedspråk. Denne prioriteringen følges nå delvis opp i selve tidsskriftet.

Omslagsillustrasjonen på *Nytt om runer* 11 for 1996 er tegningen av IK 128 Nebenstedt I fra Karl Haucks brakteatkorpus, men i en revidert versjon fra *Der historische Horizont der Götterbild-Amulette* (Göttingen 1972), s. 574. Tegningen ble i stilisert form brukt som logo for "Das Vierte Internationale Symposium über Runen und Runeninschriften" i Göttingen sommeren 1995. Det fjerde internasjonale symposium om runer og runeinnskrifter var årets runologiske begivenhet, og tegningen passer utmerket som omslagsillustrasjon på tidsskriftet.

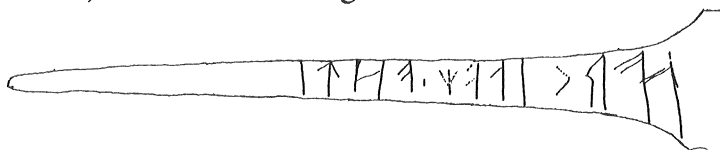
Redaktøren

## Arbejdet ved Runologisk Laboratorium, København

### Nyfund fra Danmark i 1995 (og 1994)

1995 bragte en række vigtige fund, som er behandlet mere udførligt i *Arkæologiske udgravninger i Danmark 1995* (1996).

Ved udgravningerne i NYDAM Engmose (Sønderborg Amt) fandtes en fornem sværdskede af læder og træ med mundblik og dupsko af forgyldt sølv med indlægninger af slebet glas. På den ene af de to spidser på bronze-REMBØJLEN blev der opdaget en venstrevendt 3,5 cm lang runeindskrift **harkilaR·ah̄ti** efter en lille indpunsllet "sol" nærmest ved midterstykket af rembøjlen; de 9–3 mm høje indridsede runer bliver mindre og mindre, som rembøjlespidsen bliver smallere. Indskriften begynder med en binderune **h̄a** og ser ikke ud til at have været længere, der er plads efter den sidste rune, men ikke spor efter endnu en eventuel hovedstav, som kunne berettige til at læse e i stedet for i.



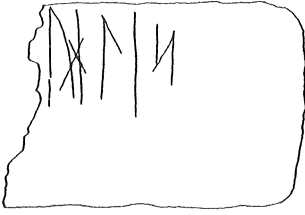
Skønt enkelte runer er noget ødelagt af korrosion, må de dog anses for ret sikre; afstanden fra **k**-runen til den følgende **i**-rune er påfaldende stor, men der synes ikke at være noget, som kunne tyde på **j** i stedet for **k**. Indskriften kan deles i to ord, adskilt med et kort stregformet skilletegn. Runefølgen **h̄arkilaR** synes at kunne opfattes som et hidtil ukendt navn, en maskulin *-la-* afledning — jf. **erilaR** — til en oprindeligt lydmalende rod, ieur. *\*ker-*, *\*kor-*, *\*kr-* med *g*-udvidelse, ieur. *\*kerɡ-*, jf. oldisl. *hark* n. "hård medfart, allarm, tumult", oldnorsk *harkr* m. som navn på ilden og jættens navn *Herkir*. Det synes at være et passende krigersnavn eller eventuelt et navn på et sværd.

Det er umiddelbart fristende at knytte **ah̄ti** til verbet "eje", *\*aigan* — *aih* — *\*aihtē*, og tolke det som 3. person ental i datid, jf. oeng. *āhte*, oldn. *útti*, og oversætte: "HarkilaR ejede(?)"; men det er af flere grunde problematisk. Stavemåden **ah̄ti** forekommer anakronistisk i for-

hold til dateringen af nedlægningen til o. 300 e.Kr. ud fra en dendrokronologisk datering af et egeskjoldbræt fra samme nedlægning og Ulla Lund Hansens foreløbige typologiske bestemmelse af rebøjlen til periode C2 (250/60–310/20) — efter mundtlig oplysning. Skønt det er uventet tidligt, kan rodstavelsens **ah-** måske repræsentere et oprindeligt *\*aih-*, med **a** foran **h** (der senere svinder), jf. former som **fahide**, **fahidu**(?) i brakteatindskrifter (o. 500) og Rö-stenens **fahido** overfor **fahido** (Einang- og Vettelandsstenene). Alligevel må en datidsform **ahti** med **-i** i bøjningsendelsen forekomme problematisk sammenholdt med **tawide** (Illerup, Stenmagle/Garbølle), **talgida** (Udby/Skovgårde) og **talgidai** (Næsbjerg) fra o. 200 (periode C1b). Desuden optræder verbet “**eje**” i ejerformler altid i nutid, ikke i datid: “Harkilar**eje**de” er ikke en kendt indskrifttype. Teoretisk kan andre muligheder overvejes, f.eks. et verbum i bydemåde 2. person ental.

Der er i de senere år blevet foretaget en række arkæologiske undersøgelser i området vest for Tissø (Holbæk Amt) hvor man har påvist en af Danmarks største handelspladser i tiden fra 7. til 10. århundrede med sejlforbindelse til Storebælt ad Halleby Å. På et 2,8 cm langt, knap 2 cm bredt fragment af en rektangulær fortinnet BRONZEFIBULA, der har været ca. 4 cm lang, fundet med metaldetektor på KALMERGÅRDEN, STORE FUGLEDE Sogn, opdagede arkæologen Lars Jørgensen ganske svage runespor på bagsiden. Ifølge hans oplysninger er fiblen et hjemligt produkt, som på typologisk grundlag dateres til o. 650–700 eller tidligere - måske allerede fra o. 630. Forsiden med rester af fortinning har en rektangulær fordybning — en indfatning formentlig til et stykke presblik — indrammet af to rækker af indstemplede trekantornamenter langs fordybningen og langs yderkanten af pladen. Skønt bagsiden med den støbte nåleholder sine steder er ødelagt af korrosion, kan der med sikkerhed læses fem fint indridsede runer langs overkanten i venstre side af fragmentet. Men de er vanskelige at se med det blotte øje, og man må se væk fra en del vandrette ridser, som synes at stamme fra fremstillingen af pladen, fordi de gennemskæres af runerne.

Fiblen er brækket tæt på den første rune, og begyndelsen af indskriften mangler sandsynligvis. Rune højden er knap 1 cm, og der læses fra



venstre mod højre: (—)uAlis. Rune 1 er en u-rune, og trods en revne fra brudkanten kan den buede bistav med lys fra oven følges i hele sit forløb. Den ene af de to lange bistave på rune 2 skærer gennem u-runens bistav, og de krydser hinanden til

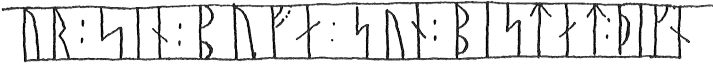
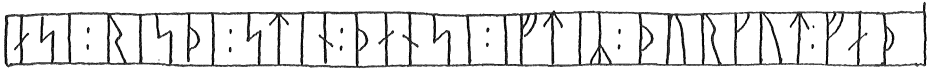
venstre for hovedstaven. Runeformen \* er karakteristisk for indskriftene fra o. 600 til 750–800 som betegnelse for en a-lyd (translittereret A) i en periode, hvor det er vanskeligt at afgøre, om risteren bruger det gamle 24-tegns-system eller den nye 16-tegns-futhark. Den sidste rune i indskriften må da være s som i vikingetidsindskriftene samt på Ribekraniet (o. 725) og den senurnordiske Eggja-indskrift, mens den på Kragehul-spydskæftet (o. 500) er brugt som j-rune (og som A på Istaby-stenen). Indskriften har lighedspunkter med andre af spænde-indskriftene, hvor tolkningen ligeledes er usikker: futis (eller kutis) på Ålborg-spændet (o. 700), siklisaAhli på det norske Strand-spænde (o. 700 med samme s- og A-rune og den gamle h-form), samt lukisliua på Viborg-spændet (fra begyndelsen af 900-årene).

Forudsat at den nye indskrift er meningsgivende, synes u brugt for /w/, men der kan orddes på flere måder. Ved at have A sammen med det "nye" s samt bruge u for /w/(?) så tidligt, er det en væsentlig indskrift fra overgangstiden mellem 24- og 16-tegns-systemet. Runefølgen uAlis kan opfattes som en genitivsform af et eventuelt mandnavn eller tilnavn, en ia-stamme, \*Valir (eller \*Vellir eller \*Vælrir). Det er fristende, men måske for dristigt at sætte det i forbindelse med roden i oldn. valir (flertal), "vælskmænd, fremmede" (jf. også da. valnød, og oldn. valr (i-stamme, "falk")). Men andre opdelinger som f.eks. (—) uAl is "... er vel(?)" er måske også mulige.

Ved omlægningen af stenpikbrolægningen langs nordsiden af BORUP Kirke, nord for Randers (Randers Amt) opdagede et medlem af menighedsrådet, Kai Toft Nielsen, en runeindskrift på en stor sten, som ragede frem under den tilmurede norddør, og underrettede Kulturhistorisk museum i Randers, hvorefter stenen blev frilagt og senere udtaget og bragt til museet i Randers. Den har været brugt som tærskelsten ved

den romanske kirkes opførelse og er senere brækket tværs over på grund af trykket fra søjleportalen, der delvis hvilede på den. På grund af en forhøjelse i terrænet er der senere lagt en sekundær, omtrent 30 cm høj tærskelsten ovenpå, tilsyneladende samtidig med tilmuringen af døren.

Indskriften er velbevaret, bortset fra bruddet tværs gennem den, og stenen skal efter planen rejses i våbenhuset i Borup Kirke. Den er ca. 170 cm høj, ca. 80 cm bred; højden på indskriften er 130 cm, bredden 73 cm, og den begynder forneden i højre hjørne. De 11 til 16 cm høje runer er fordelt i to parallelle, indrammede bånd, som nogenlunde følger stenens kontur. Som skilletegn er anvendt to runde eller aflange fordybninger. Indskriftordningen med rune­bånd med en fælles nedre basislinje kendes fra andre runesten i området, f.eks. DR 86 Langå 3, DR 91 Grensten, jf. DR 99 Bjerregrav 2, DR 124 Vester Tørslev. Efter udtagningen kan hele indskriften uden vanskelighed læses:



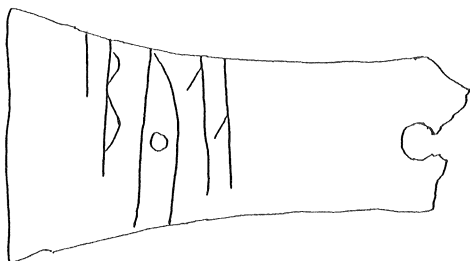
**asi:risþi:stin:þansi:iftiR:þurkut:fab|ur:sin:bufa:sun:bistat:þikn,**  
 “Asi (Æsi) rejste denne sten efter Thorgot, sin fader, Boves søn, den bedste(?) thegn”. Sekvensen **bistat** er antagelig en fejlristning for **bistan**, *bæstan*, superlativ i stedet for det mere almindelige **kupan**, som f.eks. på den nærliggende Bjerregrav 2 (DR 99), som Gyda rejste over sin ægtefælle, Thorbjørn, **miuk:kupan:þikn**, “en meget ‘god’ thegn”. Det er ret sjældent, at hele tre generationer nævnes på de danske runestene, men det forekommer dog på den skånske Lund 1 (DR 324) og de jyske Grensten (DR 91) og Asmild. Alle de tre navne kendes, **asi** kan gengive såvel *Asi*, der kendes fra svenske runesten, som *Æsi* (*Esi*, *Essi*). På døroverliggeren i Kragelund Kirke (DR 73) står **æsi**. Thorgot svarer til vestnordisk *Þörgautr* — i dansk ofte i formen Thrugot, et navn, der er kendt i jysk stormandssammenhæng i tidlig middelalder. Ud fra en vurdering af indskriftens opbygning og runebrug synes indskriften at høre hjemme i sidste del af 900-tallet eller

begyndelsen af 1000-tallet. Fra den periode synes hovedparten af de mange runesten i området mellem Århus, Viborg og Ålborg at stamme, og Borup-stenen følger sig smukt ind i dette mønster, bl.a. ved at være rejst over en "thegn". (Borup-stenen er behandlet i *Skalk* 1996.3 af Michael Lerche Nielsen og af Ernst Stidsing i *Kulturhistorisk Museum Randers, årbog* 1995.)

Ved de arkæologiske undersøgelser på HØJBRO PLADS i KØBENHAVN blev der i februar 1995 fundet en brækket BENNÅL med den første og hidtil eneste runeindskrift fra København (D23/1996). Fundet stammer fra et tykt og kompakt udsmidslag, direkte over de oprindelige sandlag uden for den gamle strandlinje. Det består hovedsagelig af gødning og affald fra mødding og køkken, efter oplysninger fra udgraveren, Ulla Johansen. Keramikken fra laget stammer i hovedsagen fra 1050–1100 (østersøkeramik), dog med indslag fra højmiddelalderen.

Runerne er ridset ind i den smukt forarbejdede forside af nålen, der er lavet af et flækket ben, og som har et bredt, fladt hoved, hvorigennem der er boret et lille og et større hul i midtaksen, og her er nålen brækket ved overgangen fra hoved til den smallere nåledel. Nålehovedet måler nu 6 cm i længden, 3,3 cm tværs over i den brede ende, 2 cm i brudsidens, det er 0,7 cm tykt. Ved første øjekast syntes der at være skåret et virvar af linjer tværs over fra kant til kant; men et nærmere studium afslørede, at det var muligt at isolere 5 runer. Foran runerne løber fra overkanten en linje i flad bue over mod den lige afskårne kant, lidt dybere skåret end runerne, som den næppe har noget at gøre med. Fra det mindste hul er der skåret en lille rille op til overkanten og ned til underkanten, der ses flere knivspor, som synes at hænge sammen hermed, såvelsom en tilsvarende dybere og bredere rille tværs over bagsiden af nålen, måske til at fæste en eventuel tråd eller snor gennem hullet. Efter runerne ses nogle mere tilfældige, uregelmæssige ridser, der krydses og til dels skærer ind over den sidste rune. Runernes højde varierer fra overkanten: rune 3, som løber helt ned til underkanten, er 2,4 cm høj, b-runen foran er kun 1,8 cm høj med ret små bælge. Rune 1 har kun halv højde, det er et kortkvist-s i god overensstemmelse med de ensidige bistave på rune 4 og 5, t og a. Rune 2 er en u-rune, men





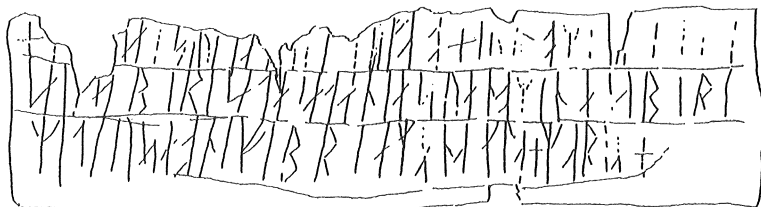
indridset, så den lille gennembo-  
ring kan fungere som punktering,  
hvorved vi får et stungent **u**, som  
vi kan læse **y**: **sbyta**, svarende til  
vestnordisk **spýta**; hvis vi læser  
**sbuta**, må vi normalisere på sam-  
me måde. Ordet **spýta** f. betegner

i vestnordisk en "Pind, Stikke, Nagle, hvorved man fæster (*spýtir*) no-  
get, f. Ex. *tjald* (=Telt)" (Fritzner). Ordet forekommer med **i** i et par  
norske runeindskrifter, dels på en brækket bennål fra udgravningerne i  
Gamlebyen i Oslo (A44; Aslak Liestøl, "Runeinnskriftene frå 'Mindets  
tomt'", i *De arkeologiske udgravninger i Gamlebyen, Oslo*, bd. I (Oslo  
1977), 222, 218), dels på en smukt dekoreret nål fra udgravningerne i  
Folkebibliotekstomten i Trondheim 1985 (A280, *Nytt om runer* 1  
(1986), 8) fundet i lag, der arkæologisk dateres til o. 1000–1050. Det  
har været noget omstridt, hvilket formål denne **sbíta** har tjent; Liestøl  
har tolket det som en norsk sideform af **spýta** med **i** (med henvisning til  
Fritzner), men også muligheden for **spita** om en nålebindingsnål (vante-  
nål) har været diskuteret. Det nye fund i København belægger i hvert  
fald formen **spýta** om denne nåletype; men det er usikkert, om det er  
en særlig betegnelse for en vantenål/nålebindingsnål. Bennåle i mange  
forskellige udformninger — med og uden hul(ler) — er meget alminde-  
lige i vikingetids- såvel som middelalderfund. På samme måde som det  
lille hul synes at være brugt som punkt i **u**-runen, kan hullerne i nogle  
tilfælde indgå i ornamenterede nålehoveders dekoration. De mange for-  
skellige nåle har givetvis været brugt til forskellige formål, og der har  
i tidens løb været fremsat mange andre forslag end nålebindingsnål/  
vantenål: hårnål, griffel, tekstilredskaber som flettenål, trækkenål, eller  
redskaber til at splejse tovværk, bøde net eller til at fæstne noget, og —  
især når det gælder nålene med brede, dekorerede hoveder — dragtnåle  
til at lukke en snøring.

Ved en udgravning på Hjultorvet i VIBORG i 1994 blev der fundet en  
lille sammenrullet BLYSTRIMMEL (D25/1996) i en mandsgrav fra den  
sløjfede Sct. Mathias kirkegård; men runerne blev først opdaget på Kon-

serveringsværkstedet i Skive, da strimlen blev rullet ud (og derved knækkede i 8 stykker), hvorefter jeg fik den til undersøgelse i maj 1995. De 8 fragmenter har dannet en sammenhængende helhed, en nogenlunde lige afskåret strimmel med en temmelig ødelagt overkant. Indersiden er lidt sjuasket opdelt på langs med 3 streger og forsynet med en indskrift i 3 parallelle linjer med samme læseretning. Hele strimlen har haft en længde på ca. 10 cm, bredden er maks. 3,5 cm. Runehøjden varierer fra ca. 5 til 7 mm; runerne i den øverste linje, som støder op til overkanten, er gennemgående lidt kortere end dem i midterlinjen. I den nederste linje når runerne ikke ned til underkanten af blypladen, men til en nedre rammelinje, der dog ikke er trukket helt ud til begyndelsen af linjen. Der er ingen spor af indridsninger på ydersiden.

Skønt der er mange usikre steder, er der bevaret overraskende meget af indskriften; men det har været vanskeligt at fastlægge de enkelte tegn, mange små huller i overfladen gjorde det vanskeligt at afgøre, men indskriften synes ikke at have stungne runer. Der er tilsyneladende brugt i for /e/, b for /p/, k for /g/ efter traditionel 16-tegns-ortografi.



+ ?—ş?şju??a???i??fao+ ???no??????

**susbiristæstæniæşuænominaşbiri**

**mitiusæonifibriamænakla+ mariā+**

Dvs.:

+ ... .. [al]fa o + ... no[mine?] ...

**susbiristæ... .. nomine spiri[tus]**

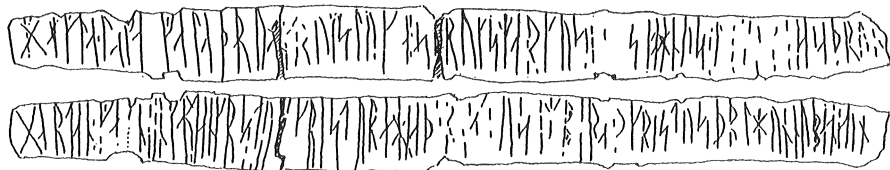
**mitiusæoni febr[i]s] amen agla + Maria +**

Blystykket er sandsynligvis en formel mod feber: **fibri[s]**, måske gemmer der sig et forvansket febernavn i de foregående runer; men **tius** kan også stå for *deus*. Indskriften har formentlig været indledt med nogle generelt beskyttende formler som f.eks. *alfa [et] o[mega]*, første

og sidste bogstav i det græske alfabet, som bruges i Johannes åbenbaring 1,8 og 22,13 om Gud som altings begyndelse og afslutning. Derefter følger antagelig [*in*] *nomine* ..., uden at det kan bestemmes om det er Faderens eller Sønnens navn, det drejer sig om; men *Spiri[tus Sancti]* — “i Helligåndens navn” — findes i anden linje. Runerne *sus-biristæ* etc. kan også genspejle *spiritus* eller muligvis sammenholdes med forvanskede formler som *sussbissus...*, *suspissus...* (N637, N638). Besværgelsen sættes i kraft med et *amen* fulgt af *agla*, forbogstaverne i en oprindeligt jødisk omskrivelse for Gud — egentlig: “Du er stærk i evighed, Herre” — og en anrøelse af Jomfru Maria.

I juli 1995 fik jeg SELSØ-BLYSTRIMMEL fra Horns Herred i Frederiksborg Amt (D23/1996) til undersøgelse. Den sammenrullede, fladtrykte blyrulle, som var 2,2 cm lang, ca. 1 cm bred og ca. 6 mm tyk, er fundet med metaldetektor i 1994 i forbindelse med de arkæologiske undersøgelser i Selsø/Vestby, hvor der i nærheden af kirken og herregården er blevet påvist en grubehusbebyggelse fra vikingetiden samt dele af en middelalderlandsby (Vestby), som blev nedlagt i 1670'erne. Det viste sig, at der var runer på begge sider af blyet, og det lykkedes konserveringstekniker Peter Henriksen at folde den ca. 1 mm tykke strimmel ud; men den er brækket i fem stykker, som ialt måler ca. 11.5 cm i længden.

Runerne er maks. ca. 1 cm høje, fra kant til kant, men hyppigt kortere. Jeg har valgt at kalde indersiden for A, skønt det ikke med sikkerhed kan afgøres, hvad der skal læses først, både på A- og B-siden indledes indskriften med et stort kryds. På A-siden er det tilsyneladende skåret oven i en *a*-rune, og den følgende *a*-rune er også rettet fra et oprindeligt *g*. Der er brugt stungne runer: *g* og *p*, samt *æ*. Runerne er ret sikkert formet, de står gennemgående tæt med meget få skilletegn — en lille streg efter *agla* og muligvis efter *ræhnaþ*, to punkter efter *artan*.



A-siden:

+ *agla'lagagalapruhkrusluk?s?ruksmarkus?—?siohnijs?—??s  
þru?*

+ *agla laga gala. þruh crux Lucas crux Marcus [crux(?)] Johannes  
[crux(?) Matthæus(?)] þru?*

B-siden:

+ *artan:ga?ni?nkar̄tan̄krstu?kristuræhnaþ!?'riṣṭusimperap̄kristus  
ap̄r!hunnupænitij̄*

+ *artan ... artan. Christus. Christus regnat, Christus imperat,  
Christus ... ... benedi[cat(?)].*

Indskriften på A-siden består af elementer, der ofte går igen i indskrifter på amuletter af bly og andre materialer. Først kommer den velkendte *agla*-formel med omstilling af de fire tegn. Herefter følger evangelistnavnene ligesom på blystykkerne fra Glim (*Nytt om runer* 8 (1993), 5–6) og Høje Taastrup (*Nytt om runer* 9 (1994), 7–8), men adskilt af *kruks*, *crux*, og indledt og afsluttet(?) med det gådefulde *þruh*. På B-siden synes indledningen at være forskrevet; *artan* kan måske sammenholdes med *arton* på et blystykke fra Bergen (N638) måske for *arreton*, “det udsigelige”, brugt som gudsnavn. Først med rune 18 dukker der kendt ordstof op: *Christus*, *krstu?*, fulgt af *Christus regnat*, *Christus imperat*. Trods talrige forsøg er det ikke lykkedes at læse slutningen af linjen med sikkerhed.

### Arbejdet i øvrigt

Det almindelige arbejde i Runologisk Laboratorium er fortsat med behandling af nyfund og forespørgsler, fotobestillinger, studiebesøg og formidlingsopgaver, og jeg har deltaget med foredrag i det fjerde internationale runesymposium i Göttingen. Mulighederne for en ny udgave af danske runeindskrifter er taget op på foranledning af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. De grønlandske indskrifter er, i samarbejde med Michael Lerche Nielsen, gennemarbejdet og indskrevet på computer for at indgå i den fællesnordiske database i Uppsala.

Museumsinspektør Marie Stoklund, Runologisk Laboratorium, Nationalmuseet, København

## Die Runenarbeit am Seminar für deutsche Philologie (Arbeitsstelle: Germanische Altertumskunde), Göttingen

### Neufunde 1995

Auf der Rückseite einer in Privatbesitz befindlichen silbernen ALMANDIN-SCHEIBENFIBEL (2. Drittel 6. Jh.) aus GOMADINGEN (Kreis Reutlingen) hat Dieter Quast (Württembergisches Landesmuseum, Stuttgart) Ritzspuren und Runen entdeckt. Bei einer gemeinsamen Untersuchung in Göttingen ergab sich vorläufig folgender Befund: 1. ein alleinstehendes Schrägkreuz bzw. eine **g**-Rune, 2. am Achshalter beginnend rechtsläufig **iglug** (evtl. auch **iglon**), 3. rechts vom Nadelhalter eine Folge von intendierten Ritzungen, ohne daß sich klare und eindeutige Runenformen erkennen lassen. Die Runen **iglug/iglon** dürften einen Namen enthalten (*Iglug/Iglun*, vielleicht auch *Inglun/Inglung*), vermutlich der Name einer Frau, der ehemaligen Besitzerin. Die gemeinsame Publikation zusammen mit den Scheibenfibeln von Kirchheim/Teck (hier unten) und Weingarten wird vorbereitet.

Ebenfalls Dieter Quast verdanke ich den Hinweis auf eine weitere ALMANDIN-SCHEIBENFIBEL aus Silber (2. Hälfte 6. Jh.) mit Runeninschrift aus einem Frauengrab (Nr. 166) des Gräberfeldes von KIRCHHEIM/TECK. Bereits 1970 ergraben, wurden die Runen auf der Rückseite erst 1995 im Zuge einer Bearbeitung des Gräberfeldes entdeckt. Oberhalb zwischen Achshalter und Nadelrast stehen die rechtsläufigen Runen **arugis**, die der Runensequenz B (**arogis**) auf der Bronzekapsel von Schretzheim (KJ 157) entsprechen. Der Männernamen dürfte den Schenker oder eine glückwünschende Person benennen. Aus dem Gräberfeld von Kirchheim/Teck (Kreis Eßlingen) ist bereits eine silbervergoldete Bügelfibel mit Runeninschrift bekannt (vgl. S. Opitz, *Südgermanische Runeninschriften* ... 1977 u.ö., Nr. 27, und Göttinger Katalog zur Ausstellung "Schmuck und Waffen mit Inschriften aus dem 1. Jahrtausend" 1995, Nr. 19). Die Publikation des Kirchheimer Gräberfeldes wird in einer Marburger Dissertation von F. Däcke erfolgen.

Prof. Dr. Klaus Düwel

## The Rune-Stone in Uden, the Netherlands, Is Modern

A stone from Uden in the province of North Brabant, the Netherlands, has usually—at least by local historians—been considered to be a genuine rune-stone ever since it was found in 1930. Maurits Gijsseling even mentions it in his work *Corpus van Middelnederlandse teksten tot en met het jaar 1300*, ser. II: *Litteraire handschriften*, pt. 1: *Fragmenten* (1980). In November 1996 the Uden rune-stone was examined at the Streekarchiefdienst Brabant-Noordoost, Veghel, by the runologist Tineke Looijenga and the geologist Prof. Dr. G. J. Boekschoten. The investigation resulted in the finding that the runes are modern (i.e., from after the Reformation).

The incisions on the surface of the stone, older Germanic runes reading *wot* vertically downward, have not been weathered to the same degree as the rest of the surface, and thus must have been made in relatively recent times. Moreover, the carver used a modern tool.

The find history of the stone contains inconsistencies. The stone is said to have been part of the foundation of the local church, but there are no traces of cement on it. On the contrary, the surface has a veneer of humus, which cannot possibly form on a stone in a foundation. The humus veneer could not have developed after the demolition of the foundation, as the stone was taken into a museum soon after its “discovery”. Thus the find history is clearly spurious, a fact which helps to confirm the modern nature of the runic inscription.


Local historians have interpreted *wot* as the beginning of an older place-name, the forerunner of Uden. Of course, “Wotan” has also been suggested as the interpretation of the runes. The inscription is apparently a falsification, made by someone trying to fool other people and perhaps intended to provide the history of Uden with an impressive beginning. The runes probably come from the earlier part of this century, maybe from immediately prior to the time of the find in 1930.


Tineke Looijenga, Faculteit der Letteren, Rijksuniversiteit Groningen, Postbus 716, NL-9700 AS Groningen, The Netherlands

## Arbeidet ved Runearkivet, Oslo

### Nyregistreringer i 1995

De tre norske nyfunn av runeinnskrifter i 1995 var i realiteten registreringer av tidligere funn som var blitt oversett av Runearkivet.

Innskrift A343 ble funnet på en KILEFORMET TREKLOSS med butt spiss, og som måler 146×38×27 mm. To tegn, som kan være runetegn eller et bumerke, står på den ene brede siden med trekantet omriss. Treklossen ble gravd fram arkeologisk i 1979 på Handelstorvet i SKIEN, Telemark. Den har museumsnummer C. 35300/2683 i Universitetets Oldsaksamling i Oslo, og laget den ble funnet i, dateres til rundt midten av 1100-tallet. Tegnene, , kan muligens leses som **kþ** (eller **k** og latinsk 'D'). Dette kunne være initialer, en forkortelse, eller kanskje et forsøk på å skrive ordet "gud". Den smale siden under de mulige runetegnene er dekket med et virvar av loddrette streker, med noen få kryssende streker.

A344 består av seks runeliknende tegn på et BRONSEBESLAG fra GOKSTAD ved Sandefjord, dvs. vikingskipet fra Gokstad, Vestfold. Skipet, med en gravleggelse datert til siste halvdel av 800-tallet, ble gravd ut i 1880. Bilder i arkivmappen for N139 Gokstad er grunnlaget for registreringen; beslaget er ennå ikke identifisert. Tegnene ser slik ut: 

A345 er runer eller runeliknende tegn på begge sider av en liten BLYPLATE (amulett) som måler 17×15×1–2 mm og med to hull ved siden av hverandre nær den ene kanten. Platen ble funnet i 1933 i en bakke på den nedlagte gården HELLAUG, nå støl under gården Vinje i Etne, Hordaland (g.nr. 59), og har museumsnummer B. 8440 i Historisk Museum i Bergen. Tegnene ser ut som et kors på en side og ca. 3 varianter av **b** eller **r** på hver side.



James E. Knirk, Runearkivet, IAKN/  
Oldsaksamlingen, Universitetet i Oslo

## Verksamheten vid Runverket, Stockholm

### Nyfynd 1995

År 1995 har Runverket registrerat och undersökt en vägginskrift, två runstensfragment, ett "runmynt" och ni runristade ben.

I sakristian till ENDRE KYRKA på GOTLAND anträffades våren 1995 en ofullständigt bevarad runinskrift i den medeltida VÄGGPUTSEN på norra väggen. Den bevarade delen är 29 cm lång och runornas höjd 40–60 mm. Inskriften lyder: —**skraif:iskrupkufa**, dvs. "... skrev i skrudkammaren". Användningen av normalform av runan s antyder att inskriften tillkommit före 1300-talet. Sakristian har uppförts vid mitten av eller under andra hälften av 1200-talet. Substantivet *skrudkofi* 'sakristia, *sacramentarium*', jfr. isl. *skrudhús*, är icke tidigare belagt i källor från nordisk medeltid.

4P R1, P: 14P D P N K I

I samband med restaureringsarbeten på äldre murverk vid ROSERSBERGS SLOTT, Norrsunda sn, UPPLAND, påträffades ett kvaderstensformat FRAGMENT av en RUNSTEN av gråspräcklig granit. Storleken är 40×25 cm, tjockleken 36 cm. Inskriften lyder: —<sup>x</sup> **iaru?**—. Av r. 5 återstår möjligen nedre spetsen av bistaven i en n-run. Fragmentet utgör sannolikt ett stycke av den försvunna runstenen U 425. Runföljden återger i så fall mansnamnet *Iarundr*. Fragmentet har placerats i slottets entré.

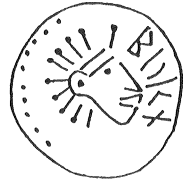
### Sigtuna

De arkeologiska undersökningarna i SIGTUNA har under 1995 givit rika fynd av runinskrifter.

I samband med undersökningen på tomten till Sigtuna museer i kvarteret SANKTA GERTRUD 3 (SIGTUNA) av resterna av den äldsta kända



kyrkan i Sigtuna påträffades i juni ett myntliknande föremål med en runinskrift i schakt F, skikt 4. I schaktet framträdde en stenkonstruktion, som tolkats som en del av kyrkogårdsmuren. Det MYNTLIKNANDE FÖREMÅLET, som är av koppar, låg i muren. Diametern är 21–23 mm, tjockleken 1 mm och vikten 4 gram. Föremålet är inte ett mynt i egentlig mening utan snarast ett präglat provstycke, som har stora likheter med ett Olofsmynt: huvud med strålar och ornering, på fransidan ett stort kors. Inskriften består av fyra präglade runor, 3–4 mm höga, och lyder: **burn**, dvs. *Biorn*. Föremålet har av Kenneth Jonsson preliminärt daterats till 1000-talet eller, möjligen mindre troligt, 1100-talet. Någon säker stratigrafisk datering kan inte ges, eftersom fyndlagret var omrört.



I LÅNGGRÄND, kvarteret Professorn (SIGTUNA), påträffades ett runristat REVBEN i ett lager (VA95, plan II, 0–2 m), som preliminärt daterats till omkring år 1200. Benet är ristat på två sidor. Inskriften på den ena sidan lyder: **haralt**, dvs. *Harald(r)*. Inskriften på den andra sidan utgörs av en lönnruneinskrift(?), som består av ett tiotal tecken.

↑ ↑ R ↑ ↑

↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑

På ett litet stycke av ett REVBEN, likaså påträffat i LÅNGGRÄND (VA95, Plan I, 28–30 m), är runorna —**tmlr**— inristade, förmodligen slutet av en förvanskad *fubark*-inskrift.

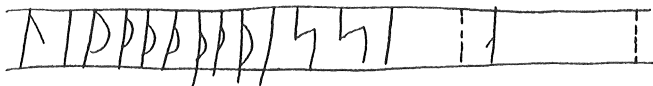
↑ ↑ ↑

I kvarteret PROFESSORN 2 (SIGTUNA) gjordes 1995 sex fynd av ben med runor eller runliknande tecken.

I en dumphög (provruta 1) påträffades ett REVBEN med runorna **??pnp?**. Den preliminära dateringen är till 1100-talet eller början av 1200-talet.

↑ ↑ ↑ ↑

Ett REVBEN med ett femtontal runor, bl.a. runan **p** upprepad sju gånger, påträffades i ruta G3, skikt 3, i ett lager som preliminärt daterats till 1100-talet eller början av 1200-talet.



Ett SKULDERBLAD med runinskriften **bofe**, dvs. mansnamnet *Bofi*, påträffades i ruta G5, skikt 3. Huvudstaven i **e** är tydligt stungen med punkt. Fyndets preliminära datering är till 1100-talet eller början av 1200-talet.



Ett annat REVBEN, med upprepning av **t**- och **b**-runor: **?btbtbtb**, påträffades i samma ruta och skikt och med samma preliminära datering som de föregående.

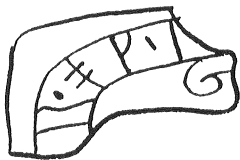
Ett REVBEN med runinskriften **Rbnia** och en *fupark*-inskrift (som läses från höger, med en spegelvänd **a**-runa) påträffades i ruta F4, skikt 3. Den preliminära dateringen är till 1100-talet eller början av 1200-talet.



Ett REVBEN med runinskriften **funi** påträffades i ruta C4, skikt 3. Runan **f** är spegelvänd. Runföljden återger möjligen ett icke tidigare belagt tillnamn *Funi* 'brushuvud' (?) eller ett appellativ, svarande mot det isländska *funi* 'låga'. Den preliminära dateringen är till 1100-talet eller början av 1200-talet.



Vid en arkeologisk undersökning i kvarteret KYRKOLUNDEN 8 (SIGTUNA) påträffades ett RUNSTENSFRAGMENT av rödbrun sandsten i ett stolphål i anläggning 14, ruta B, skikt 1. Måttet är 28×17 cm, tjockleken 7 cm. På fragmentet finns en rest av en runslinga med runor, med runhöjd 6 cm, jämte ornamentik. Inskriften lyder: —**r·ok·i**—. Fyndomständigheterna medger ingen säker datering.



I en dumphög i kvarteret KYRKOLUNDEN påträffades ett REVBEN med ett femtontal runor och runliknande tecken. Fyndomständigheterna medger ingen säker datering.



## Övrigt arbete

Arbetet med publiceringen av tredje delen av *Gotlands runinskrifter* har fortsatts och manus beräknas föreligga i början av 1998 och kommer att omfatta omkring 200 inskrifter jämte supplement och inledande översikt. I fråga om Norrlands runinskrifter föreligger stommen till Hälsinglands runinskrifter i en presentation av Marit Åhlén i *Bebyggelsehistorisk tidskrift*. Under året påbörjades ett arbete att tillsammans med Stockholms medeltidsmuseum dokumentera och bevara runutställningen "Runmärkt — från brev till klotter" med hjälp av digital teknik så att den i virtuell form kan användas i skolor och "besökas" av dem som inte kunde se utställningen. Under året producerade också Utbildningsradion tillsammans med Runverket en mindre serie om drygt tio TV-program om runor i anslutning till utställningen.

Fältarbetet fortsatte enligt gängse planer och omfattade rengöring, lagning eller uppmålning av ett femtiotal runstenar samt i vissa fall skyltning. Arbetet med att bygga upp ett system med "runstensfaddrar" har fortsatt. Den mångåriga skadeinventeringen av runristningar har i det närmaste avslutats, och en statistisk bearbetning av insamlade data och en preliminär analys av tillståndet för de undersökta ristningarna beräknas föreligga mot slutet av 1996.

Runverkets personal deltog vid det fjärde internationella runsymposiet i Göttingen den 4–9 augusti och vid årets minisymposium i Norge den 14–17 september, vilket ägnades åt frågor omkring registrering och bearbetning med hjälp av dator och åt fältstudier i Østfold och i Bohuslän.

Helmer Gustavson  
Runverket  
Riksantikvarieämbetet i Stockholm

## **Das Vierte Internationale Symposium über Runen und Runeninschriften in Göttingen, 4.–9. August 1995**

Das Vierte Internationale Symposium über Runen und Runeninschriften fand in Göttingen (Bundesrepublik Deutschland) vom 4.–9. August 1995 statt. Fast 100 Personen aus 13 verschiedenen Ländern versammelten sich an sechs heißen Augusttagen, um 37 Vorträge zu hören und zu diskutieren. Diese wurden als vollständige Manuskripte oder in Form von Zusammenfassungen den Teilnehmerinnen und Teilnehmern vorher zugeschickt.

Die Teilnehmerinnen und Teilnehmer umfaßten neben einer Vielzahl von runologisch arbeitenden Philologinnen und Philologen Fachvertreter benachbarter Disziplinen (Archäologie, Kunstgeschichte, Numismatik und Religionswissenschaften). Die Verteilung auf die beiden Geschlechter ergab sich gleichmäßig; schon immer haben in der Runologie Frauen eine führende Rolle, vor allem in Skandinavien, gespielt. Verschiedene Altersklassen und "Ränge" waren vertreten: Neben den Hochschullehrerinnen und -lehrern, Studierenden, Mitarbeitern von Akademien, Denkmalämtern und anderen Institutionen nahmen auch interessierte Laien am Symposium teil.

Um eine Vortragszeit von ca. 20–30 Minuten und eine mindestens ebenso lange Diskussionszeit zu gewährleisten, wurden Sektionen gebildet, die um eine halbe Stunde zeitversetzt begannen. Auf diese Weise konnten die Teilnehmenden selbst entscheiden, ob sie mehrere Vorträge nacheinander hören oder eine sich anschließende Diskussion verfolgen und mitgestalten wollten.

Anders als bei den bisherigen Symposien stand das Göttinger Treffen unter einem Rahmenthema: "Die Runeninschriften als Quellen für Nachbarfächer". Zahlreiche Fachvertreterinnen und Fachvertreter stellten diese Problematik in den Mittelpunkt ihrer Vorträge, so daß der Quellenwert der Runeninschriften für folgende Bereiche umrissen und diskutiert werden konnte: Sprachgeschichte, Literatur- und Versgeschichte, Namenkunde, allgemeine Geschichte, Rechts- und Religionsgeschichte, Bekehrungs- und Frömmigkeitsgeschichte und andere. Vor-

träge und Diskussionen zeigten, daß mit den mehr als 6000 bekannten Runeninschriften eine reiche originale Quellenbasis vorliegt, die von den Nachbarfächern oft noch nicht in angemessener Weise berücksichtigt und genutzt worden ist. Weitere Themenbereiche waren: Beziehungen zwischen der runenschriftlichen Überlieferung und der lateinischen Schriftkultur, und zwar von der provinzialrömischen Zeit bis ins späte Mittelalter hinein. Nach einer langen Zeit einer gewissen Isolation in der Runologie ist damit eine Verbindung über die Fächergrenzen hinaus in Gang gekommen. Ferner stand die Zusammenarbeit von Archäologie und Runologie in einer Reihe von Vorträgen im Vordergrund. Vor allem Datierungsfragen und -probleme wurden dabei behandelt, aber auch Fragen der sozialen Gliederung wurden angesprochen. Eine eigene Sektion war den Brakteaten vorbehalten, die in den letzten Jahren besonders stark in den Mittelpunkt interdisziplinärer Forschung gerückt sind. Schließlich ging es auch um Neufunde, die in letzter Zeit in erstaunlichem Maße zu Tage getreten sind und die vorzustellen waren. Die Deutungsproblematik — ob kultisch, magisch oder profan — wurde ebenfalls an ausgewählten Beispielen diskutiert. Hier wie auch an einem einleitenden methodologischen Vortrag zeigte sich, wie sehr eine gesicherte methodische Grundlage runologischer Forschung notwendig ist.

In einführenden Worten wurde auch des Mißbrauchs von Runen durch die Nationalsozialisten gedacht, der zu einer Isolation der deutschen Runologen vor allem in der Nachkriegszeit geführt hat. Ohne diese belastende Vergangenheit vergessen zu wollen, soll das Göttinger Symposium Zeichen dafür sein, daß die Isolation vorüber ist und die erhoffte und schon seit geraumer Zeit praktizierte Kooperation sich endgültig durchgesetzt hat.

Im einzelnen wurden folgende Vorträge gehalten und diskutiert.

#### *Methodik (Plenum)*

Kurt Braunmüller: "Methodische Probleme in der Runologie"

#### *Chronologie — Soziale Stellung*

Heiko Steuer: "Datierungsprobleme in der Archäologie"

Elmer H. Antonsen: "On Runological and Linguistic Evidence for Dat-

ing Runic Inscriptions”

John Hines: “Grave Finds with Runic Inscriptions from Great Britain”

Marie Stoklund: “Neue Runenfunde aus Skandinavien”

### *Brakteaten*

Morten Axboe: “Zur Chronologie der Goldbrakteaten”

Nancy L. Wicker: “Production Areas and Workshops for the Manufacture of Bracteates”

Elmar Seebold: “Linguistische und ikonographische Deutungsprobleme der Inschriftenbrakteaten”

### *Ältere Inschriften — Runen und EDV*

Robert Nedoma: “Zur Deutungsproblematik der älteren Runeninschriften: profan, kultisch, magisch?”

Lena Peterson: “A Critical Survey of the Alleged East Germanic Runic Inscriptions in Scandinavia”

Anne Haavaldsen: “Computerizing the Runic Inscriptions at Bergen Museum”

Roland Schuhmann: “Demonstrationsvortrag zum Thema: ‘Eine runologische Bild-/Textdatenbank’”

### *Sprachgeschichte*

Hans Frede Nielsen: “The Linguistic Status of the Early Runic Inscriptions of Scandinavia”

Ottar Grønvik: “Runeninschriften als Quelle für die ältere Sprachgeschichte”

Lennart Elmevik: “Runeninschriften als Quelle der Sprachgeschichte zur Wikingerzeit”

### *Lateinische und runische Inschriften*

Christoph B. Rieger: “Lateinische Schriftlichkeit im römischen Grenzgebiet gegen die Germanen”

James E. Knirk: “Runes and Latin in Norwegian Inscriptions”

Karin Fjellhammer Seim: “Runes and Latin Script: Runic Syllables”

### *Namenkunde*

Henrik Williams: “Runic Inscriptions as Sources of Personal Names”

John Kousgård Sørensen: "Runeninschriften als Quelle der Ortsnamenforschung"

Mats G. Larsson: "Runic Inscriptions as a Source for the History of Settlement"

### *Religions- und Frömmigkeitsgeschichte*

Anders Hultgård: "Runeninschriften und Runendenkmäler als Quellen der Religionsgeschichte"

Otto Gschwantler: "Runeninschriften als Quelle der Frömmigkeitsgeschichte"

Elena Melnikova: "Scandinavian Runic Inscriptions and the Varangians in Rus"

### *Literatur- und Versgeschichte*

Hans-Peter Naumann: "Runeninschriften als Quelle der Versgeschichte"

Edith Marold: "Runeninschriften als Quelle der Geschichte der Skaldendichtung"

Hermann Reichert: "Runeninschriften als Quelle der Heldensagenforschung"

Ralph W. V. Elliott: "Runes in English Literature: From Cynewulf to Tolkien"

### *Allgemeine Geschichte*

Henrik Thrane: "Runic Inscriptions as Archaeological Sources for the Scandinavian Iron Age"

Jan Ragnar Hagland: "Runes as Sources for the Middle Ages"

Katherine Holman: "Scandinavian Runic Inscriptions as a Source for the History of the British Isles"

### *Schrift und Schriftlichkeit*

Börje Westlund: "Runic Inscriptions as Sources for the History of Writing"

Michael P. Barnes: "The Transitional Inscriptions"

Judith Jesch: "Still Standing in Ågersta: Literacy and Textuality in Late Viking Age Rune Stone Inscriptions"

*Runica manuscripta*

Wilhelm Heizmann: "Runica manuscripta: Die isländische Überlieferung"

David Parsons: "Manuscript Runes: The English Tradition"

Tineke Looijenga: "The Nine Noupær from the Ribe Spell"

Das Symposium wurde vor allem durch zwei Ereignisse mitbestimmt: 1. Eine Exkursion in den südniedersächsischen Raum (Hannoversch-Münden, Karlshafen, Weserfahrt, Klosterkirchen von Bursfelde und Lippoldsberg, Schloß Nienover) und 2. eine Ausstellung von lateinischen und runischen Inschriften unter dem Thema "Schmuck und Waffen mit Inschriften aus dem ersten Jahrtausend". Da hierzulande keine Exkursion zu Runeninschriften stattfinden konnte, mußten die Inschriften in Göttingen zusammengebracht werden. Fast 60 Objekte aus deutschen Museen und Denkmalämtern wurden ausgestellt zusammen mit einigen Werken zur Frühgeschichte der Runologie aus den Beständen der Niedersächsischen Staats- und Universitätsbibliothek. Ein Katalog zur Ausstellung hat diese Exponate im einzelnen erläutert.

Finanzielle Unterstützung wurde in großem Umfang von folgenden Institutionen gewährt: Deutsche Forschungsgemeinschaft, Ministerium für Wissenschaft und Kunst des Landes Niedersachsen, Sparkasse Göttingen, Sparkassenstiftung Niedersachsen, Landschaftsverband Südniedersachsen, zahlreiche Firmen und Geschäfte aus Göttingen und dem südniedersächsischen Raum.

Die Abhandlungen des Vierten Internationalen Symposium über Runen und Runeninschriften werden unter dem Titel *Runeninschriften als Quellen interdisziplinärer Forschung* in den Ergänzungsbänden zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde im Jahre 1997 erscheinen. Insgesamt 44 Abhandlungen liegen vor, zumeist sind es die ausgearbeiteten Vorträge, aber auch die Arbeiten von Fachvertretern, die nicht zum Symposium kommen konnten, sind jetzt einbezogen. Darüber hinaus wurden auch noch einige beim Symposium unberücksichtigt gebliebene Aspekte in eigenen Beiträgen aufgenommen.

Prof. Dr. Klaus Düwel, Seminar für deutsche Philologie der Universität Göttingen



## “Det åttende runologmøtet”, Oslo/Fredrikstad, 1995

“Det åttende runologmøtet” ble holdt i Oslo og Fredrikstad fra 14. til 17. september 1995 med Runearkivet ved Universitetets Oldsaksamling i Oslo som arrangør. Over 20 runeforskere fra England, Tyskland, Danmark, Sverige og Norge ble samlet til diskusjon av databaser over runeinnskrifter, og til ekskursjoner i Østfold og i Båhuslen/Bohuslän.

Møtet begynte på en torsdag i Oslo, der deltakerne fikk anledning til å besøke Runearkivet og undersøke runegjenstander fra utgravninger på Østlandet (Oslo og Tønsberg); det var også mulighet til å undersøke runesteiner i runesteinsmagasinet på Bygdøy. Deltakerne kjørte på ettermiddagen med buss til Fredrikstad i Østfold, der gruppen ble innkvartert på Universitetets arkeologiske stasjon, Isegran.

Fredag formiddag ble runeinnskrifter og helleristninger i Østfold langs oldtidsveien fra Fredrikstad til Skjeberg undersøkt (inkludert N13–14 Tose I–II, N7–8 Skjeberg kirke I–II og N9 Bjørnstad I). Om ettermiddagen var det diskusjon av databaser over runeinnskrifter. Edith Marold presenterte prosjektet i Kiel om dataføring av innskrifter med eldre runer, Knut Lunde fortalte om dokumentasjonsprosjektet ved Runearkivet i Oslo, og Svante Lagman drøftet “sammordisk runertextdatabas” i Uppsala. En bedre forståelse av databasenes egenart ble oppnådd.

Ekskursjonen på lørdag gikk til Bohuslän, der Kalleby-steinen, Utbyristningen, Hoga-steinen på Orust, Rävsaal-steinen og endelig Spekeröd-vekten ved Stadsmuseet i Göteborg ble undersøkt. Karl G. Johansson fra Göteborg hjalp til med forberedelsene til ekskursjonen i Bohuslän. Reisen ble avsluttet med et besøk i Lödöse og undersøkelse av runeinnskriftene fra Gamla Lödöse. Runverket ved Riksantikvarieämbetet i Stockholm stilte med nyrensedde runesteiner i Bohuslän og dekket også utgiftene til bussreisen i Bohuslän.

Søndag morgen kjørte deltakerne med tog fra Isegran tilbake til Oslo. Resten av dagen kunne runegjenstander undersøkes i Runearkivet.

James E. Knirk, Runearkivet, IAKN/  
Oldsaksamlingen, Universitetet i Oslo

## Runic Bibliography: A New Format

Runic bibliographies have been appearing in *Nytt om runer* for the past ten years under the title “Runebibliografi 1985” etc. or “Supplement til runebibliografien 1985” etc. At the present time, booklets containing five-year runic bibliographies, *Runic Bibliography 1985–89* and *Runic Bibliography 1990–94*, are under preparation. These bibliographic supplements to the periodical are based on the yearly runic bibliographies and supplements to them published in *Nytt om runer*, but include corrections and supplementary listings.

The five-year bibliographies are being prepared in English to ensure a wider availability of the material. The bibliographic format there is also somewhat modified from the yearly bibliographies and follows now more closely the *Chicago Manual of Style*. This format has also been introduced in the temporary runic bibliographies included on the web site for *Nytt om runer*, and it was therefore decided to change the format for publication in the periodical itself to the same style.

The yearly bibliographies have previously divided the material and employed subcategories for “Kensingtonia”, *somnia vana*, and “Esoterica”. These groupings are no longer used in the five-year bibliographies nor in the temporary bibliographies on the internet web site. Their use is also discontinued in the published bibliographies in the periodical. Works about the Kensington rune-stone and other American runic inscriptions are simply included, whereas articles having little or no basis in scientific investigation but consisting primarily of “empty dreams” are signalled in each individual case by the label *somnia vana*. New Age presentations of fortune-telling with runes are, however, published separately; no attempt is made to be complete in this category.

Although work on compiling the runic bibliographies was begun by James E. Knirk, Jan Axelson’s assistance has for several years been invaluable. He is now the co-compiler of the yearly bibliographies and co-author of the five-year bibliographies.

James E. Knirk

## Runic Bibliography for 1995

- Andersson, Sofia, and Eva Svensson. *Skramle: Historien om en gård och en arkeologisk undersökning: Projektet Skramle 1990–94*. Högskolan i Karlstad, Samhällsvetenskap, Arbetsrapport 95:10. Karlstad: Centrum för historisk-filosofisk forskning, Högskolan i Karlstad, 1995. 59+4 pp., 5 maps. [51–52: stone with older runes, found in 1993.]
- Andersson, Thorsten. “Nordische und kontinentalgermanische Orts- und Personennamenstruktur in alter Zeit.” In *Nordwestgermanisch*, 1–39. [24–33: personal names, in runic inscriptions.]
- Andersson, Thorsten. Review of *Runische Schriftkultur in kontinental-skandinavischer und -angelsächsischer Wechselbeziehung*, ed. Klaus Düwel (1994). *Studia anthroponymica Scandinavica* 13 (1995), 166–71.
- Artelius, Tore. “‘Gudmund reste denna sten efter Eskil’.” In *Fortid på Falbygden — en bok till basutställningen*, eds. Curry Heimann and Lena Persson, 52–56. Falköping: Falbygden museum, 1995. [Vg 76, 90, 92–93, 130, 134–35, 137.]
- Balogné Bérces, Katalin. “Old English runes and their linguistic peculiarities.” *The Odd Yearbook* (Dept. of English Linguistics, Eötvös Loránd University, Budapest) 1995, 81–90.
- Barnes, Michael P. “New runological research.” Review of *Blandade runstudier*, eds. Lennart Elmevik and Lena Peterson, vol. 1 (1992); *Runor och regionalitet*, by Rune Palm (1992). *Saga-Book* 24.2–3 (1995), 155–63.
- Berg, Svante. “Kulturmiljökunskap och medeltida runor.” [Presentation of *Runmärkt: Från brev till klotter*, ed. Solbritt Benneth et al. (1994).] *Ledungen: Tidskrift för kultur och miljö i Stockholms län* 21.1 (1995), 17.
- Bergils, Lena. “Gamla Spånga.” In *Bernts bok: En vänbok till Bernt Olsson på 60-årsdagen 22 januari 1995*, ed. Kerstin Pettersson, 140–45. Strängnäs: Salvia [Kerstin Pettersson], 1995. [Sö 164.]
- Berkhout, Carl T. “The Published Writings of R. I. Page to 1994.” In

- Page, R. I., *Runes and Runic Inscriptions*, 339–46.
- Birkmann, Thomas. *Von Ågedal bis Malt: Die skandinavischen Runenschriften vom Ende des 5. bis Ende des 9. Jahrhunderts*. Ergänzungsbande zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 12. Berlin and New York: de Gruyter, 1995. xi+429 pp., 35 pl.
- Bredchoft, Thomas A. "A New Reading of the Lancashire Ring." *English Language Notes* 32.4 (1994–95, publ. 1995), 1–8.
- Broberg, Anders. "Rhezelius *Monumenta Uplandica* — ett försök till källvärdering." In *Rannsakingar efter antikviteter*, 175–95. [179–81, 183: U 1139.]
- Christiansson, Hans. "Den onda ormen: Runstensornamentikens kristna budskap: Ett tolkningsförsök." *Tor: Tidskrift för arkeologi* 27 (1995), 449–57.
- Cucina, Carla. "Modelli e caratteri di eroicità nelle iscrizioni runiche della Scandinavia vichinga." In *La funzione dell'eroe Germanico: Storicità, metafora, paradigma; Atti del Convegno internazionale di studio Roma, 6–8 maggio 1993*, ed. Teresa Pàroli, 105–40. Philologia: Saggi, ricerche, edizioni 2. Roma: "il Calamo", 1995.
- Cucina, Carla. "Roma e l'Italia nelle iscrizioni runiche del Nord." *Romanobarbarica* 13 for 1994–95 (1995), 163–95.
- Dewa, Roberta J. "The Runic Riddles of the Exeter Book: Language Games and Anglo-Saxon Scholarship." *Nottingham Medieval Studies* 39 (1995), 26–36.
- Dillmann, François-Xavier. "Runorna i den fornisländska litteraturen: En översikt." *Scripta Islandica: Isländska sällskapets årsbok* 46 (1995), 13–28.
- Drucker, Johanna. *The Alphabetic Labyrinth: The Letters in History and Imagination*. London: Thames and Hudson, 1995. 320 pp. [115–17: "Runes and Ogham", 287–91: about L. A. Waddell's *The Aryan Origin of the Alphabet* (1927) and Guido von List's *The Secret of the Runes* (1908).]
- Düwel, Klaus. *Schmuck und Waffen mit Inschriften aus dem ersten Jahrtausend*. [Catalogue for an exhibition with the same name at Kunstsammlung der Universität Göttingen, 7 August–6 September 1995.] Göttingen: private printing, 1995. [4]+viii+[62+11] pp.

- Düwel, Klaus. Presentation of *The Runic Inscriptions of Maeshowe, Orkney*, by Michael P. Barnes (1994). *Germanistik* 36 (1995), 725–26.
- Ebel, Else. Review of *Vikingetidens sted- og personnavne*, eds. Gillian Fellows-Jensen and Bente Holmberg (1994). *Beiträge zur Namenforschung*, Neue Folge 29/30 (1994/95, publ. 1995), 115–18.
- Ebel, Uwe. “Fluchdichtung, Altnordische Überlieferung.” In *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, founded by Johannes Hoops, 2nd ed., eds. Heinrich Beck et al., vol. 9.3/4, 242–46. Berlin and New York: de Gruyter, 1995. [243: runic inscriptions.]
- Ejder, Bertil. “*Stavsten* samt några andra stavar och stenar.” *Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift* 1995, 19–24. [KJ 95 Gummarp.]
- Enoksen, Lars Magnar. *Lilla runboken: Introduktion till vikingatidens runor*. Malmö: Studieförbundet Vuxenskolan (handwritten), 1995. 52 pp.
- Eythórsson, Thórhallur. “Verbal Syntax in the Early Germanic Languages.” Ph.D. thesis, Cornell University, 1995. x+359 pp. [180–89: older runic inscriptions.]
- Fagerström, Kåre. See Jönsson, Karna, and Kåre Fagerström.
- Faltings, Volkert F. “Germanisch \**rūnan*- ‘verschnittener Hengst’ und sein Verhältnis zu *Rune* ‘Schriftzeichen’ und *Hahnrei* ‘Kapaun; betrogener Ehemann’.” *Niederdeutsches Wort* 34 (1994, publ. 1995), 101–33.
- Fenge, Horst. “Thüringer Runen — wiederentdeckt.” *Alt-Thüringen: Jahresschrift des thüringischen Landesamtes für archäologische Denkmalpflege* 29 (1995), 109–27. [KJ 147–149 Weimar.]
- Forssman, Berthold. “Das Zeugnis der Runeninschriften Västergötlands für die Entwicklung der Nominalflexion im Schwedischen.” M.A. thesis, Christian-Albrechts-Universität in Kiel, 1995. 105 pp., supplement 43 pp.
- Freij, Henry. “Med en laserscanner kan man ta reda på vem som ristat runor på stenen.” *Populär arkeologi* 1995.1, 10.
- Freke, David. *The Peel Castle Dig*. Douglas, Isle of Man: Manx Museum, 1995. 60 pp. [26: incorrectly presumed runic inscription.]
- Fridell, Staffan. Review of *Vikingetidens sted- og personnavne*, eds.

- Gillian Fellows-Jensen and Bente Holmberg (1994). *Studia anthropologica Scandinavica* 13 (1995), 173–75.
- Friesische Studien*, vol. 2: *Beiträge des Führer Symposiums zur Friesischen Philologie vom 7.–8. April 1994*. Eds. Volkert F. Faltings et al. North-Western European Language Evolution (NOWELE), Supplement 12. Odense: Odense University Press, 1995. vi+221 pp. [See Hines, “Focus ...”; Nielsen, “Emergence ...”; Stiles.]
- Fulk, Robert D. Review of *Old English Runes and their Continental Background*, ed. Alfred Bammesberger (1991). *Paul and Braune's Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 117 (1995), 117–21.
- Gendre, Renato. “L'iscrizione di Kovel.” *Atti della Accademia nazionale dei Lincei, Classe di scienze morali, storiche e filologiche, Rendiconti*, ser. 9, vol. 6 (1995), 275–307.
- Gräslund, Anne-Sofie. “Runstenskinnorna ännu en gång.” *Tor: Tidsskrift för arkeologi* 27 (1995), 459–74.
- Grønvik, Ottar. “Språket i våre eldste runeinnskifter — nordisk eller semittisk?” *Samtiden: Tidsskrift for politikk, litteratur og samfunns-spørsmål* 1995.1, 84–88. [With reference to Kjell Aartun, *Runer i kulturhistorisk sammenheng* (1994); cf. Kaldhol.]
- Gustafsson, Gertrud. “... och gjorde bron för hans själ'.” In *Historia och minnen i Markim*, eds. Gertrud Gustafsson et al., 34–40. Vallentuna kulturnämnds skriftserie 10. Vallentuna: Markims Hembygdsförening, 1995.
- Gustavson, Helmer. “Coincidentia oppositorum — latin med runor. Några grafematiska och fonematiska iakttagelser.” In *Symbolae Septentrionales: Latin Studies Presented to Jan Öberg*, eds. Monika Asztalos and Claes Gejrot, 203–15. Sällskapet Runica et Mediævalia, Scripta minora 2. Stockholm: Sällskapet Runica et Mediævalia, 1995.
- Gustavson, Helmer. “Runinskrifterna i Rannsakningarna — den epigrafiska relevansen.” In *Rannsakningar efter antikviteter*, 113–24.
- Gustavson, Helmer. “Runorna som officerens hemliga skrift och allmogens vardagsvara.” In *Sverige 1628: Bilder och texter kring ett årtal*, ed. Christine Östling, 17–26. Stockholm: Carlsson, 1995.

- Gustavson, Helmer. See *Vikingatidens ABC*.
- Hagerman, Maja. "Renässans för runorna: Fängslande budskap i återupptäckta källor." *Populär historia* 1995.1, 14–19.
- Hagland, Jan Ragnar. "Litt meir om blykrossar frå mellomalderen." *Frá haug ok heiðni* 1995.4, 24–25.
- Hellberg, Staffan. Presentation of *Svenskt runordsregister*, by Lena Peterson, 2nd ed. (1994). *Arkiv för nordisk filologi* 110 (1995), 265.
- Helle, Knut. *Under kirke og kongemakt 1130–1350*. Vol. 2 of *Aschehougs Norgeshistorie*, ed. Knut Helle. Oslo: Aschehoug, 1995. 239 pp. [171: "Runer fra et hjemlig lærdomsmiljø".] ???
- [Hilfeling, C. G. G.] *CGG Hilfelings gotländska resor*, vol. 2: *1800 och 1801*. Visby: Gotlands Fornsal, 1995. 243 pp. [Passim; information about rune-stones on Gotland.]
- Hines, John. "Focus and Boundary in Linguistic Varieties in the North-West Germanic Continuum." In *Friesische Studien*, vol. 2, 35–62. [39–44: the Undley bracteate and the sound value of the *os* rune.]
- Hines, John. Review of *Runische Schriftkultur in kontinental-skandinavischer und -angelsächsischer Wechselbeziehung*, ed. Klaus Düwel (1994). *Fornvännen* 90 (1995), 275–77.
- Holmblad, Lars G. *Nordisk Vikingaguide*. Stockholm: Statens Historiska Museum, 1995. 223 pp. [31–48: "Runstenar — dåtidens nyhetskrönikor."]
- Hult, Bengt. "Sunnevad." *Vadsbobygden: Tidskrift för Vadsbo hembygds- och fornminnesförening* 21 (1995), 23–39. [27–32: Vg 15.]
- Haavaldsen, Anne. "Runer fra Bryggen i Bergen." *Historie: Populærhistorisk magasin* 5.1 (1995), 11–17.
- Haavaldsen, Per. "Kors i haug: Minner etter ei langvarig trosbrytning." *Frá haug ok heiðni* 1995.2, 24–26. [N248 Madla church, N262–63 Bru I–II.]
- Jackson, Elizabeth. "Eddic Listing Techniques and the Coherence of 'Rúnatal'." *Alvíssmál: Forschungen zur mittelalterlichen Kultur Skandinaviens* 5 (1995), 81–106.
- Johansson, Karl G. "Medeltida runfynd: Livet på en pinne!" *Forskning och framsteg* 1995.2, 16–21.
- Jönsson, Karna, and Kåre Fagerström. *Sten — i evighet: Ett fördjup-*

- ningshäfte till en utställning om bearbetad sten*. Stockholm: Institutionen för konservering, Riksantikvarieämbetet, [1995]. 37 pp. [7–9: “Runstenar: ca 600–1100.”]
- Jørgensen, Torstein. “Del I: Ca. 800–1200.” In *Gjør døren høy: Kirken i Norge 1000 år*, by Torstein Jørgensen, Jan Schumacher, Ingun Montgomery et al., 1–118. Oslo: Aschehoug, 1995. [6–7: runic inscriptions.]
- Kaldhol, Bjarte. “Forsker på ville veier.” *Samtiden: Tidsskrift for politikk, litteratur og samfunnsspørsmål* 1995.1, 77–83. [With reference to Kjell Aartun, *Runer i kulturhistorisk sammenheng* (1994); cf. Grønvik.]
- Kitzler, Laila. “Ytstrukturanalys av Hillersjö-ättens runstenar samt av runstenar vid Hillehög kyrka.” In *C/D-uppsatser i laborativ arkeologi läsåret 94/95*, vol. I. Stockholm: Arkeologiska Forskningslaboratoriet, 1995. 32+10+2 pp.
- Knauer, Dietrich. *Die Inschrift auf dem Runenhorn von Gallehus: Entzifferung — Ausdeutung*. Karlsruhe: private printing, 1995. 33 pp. [*Somnia vana.*]
- Knirk, James E. “Tor og Odin i runer på Bryggen i Bergen.” *Arkeo: Nytt fra Arkeologisk institutt, Universitetet i Bergen* 1995.1, 27–30.
- Knutsson, Christer. “Runinskrifter som källa till kvinnohistorisk forskning.” *Kronobergsboken* (Växjö) 1995/96 (1995; *Kronobergskvinnor*) = *I Varend och Sunnerbo* 1995.5, 18–30.
- Knutsson, Christer. “Sunnerbos runstenar berättar om vikingatiden.” In *Sunnerbokrönika*, eds. Martin Eriksson et al., pt. 1: *Från äldsta tider till 1600*, 33–44. Ljungby: Sunnerboarkivet, 1995.
- Koerner, Konrad, with assistance of Ejike Eze. Presentation of *The Kensington Rune-Stone, Authentic and Important*, by Robert A. Hall, Jr. (1994). *Historiographia Linguistica* 22 (1995), 448–49.
- Krag, Claus. *Vikingtid og rikssamling 800–1130*. Vol. 2 of *Aschehougs Norgeshistorie*, ed. Knut Helle. Oslo: Aschehoug, 1995. 236 pp. [Passim, see p. 234 (index), s.v. “Runer”.]
- Kreutzer, Gert. “Zur Kopula *ok* in den Runeninschriften Skandinaviens.” *North-Western European Language Evolution (NOWELE)* 26 (August 1995), 125–48.



- Kristjánsdóttir, Steinunn. See Steinunn Kristjánsdóttir.
- Larsson, Mats G. Review of *Runstenar och kyrkor*, by Lars Wilson (1994). *Fornvännen* 90 (1995), 278–81.
- Lendinara, Patrizia. “La battaglia contro il diavolo nel *Salomone e Saturno I*.” *Instituto Universitario Orientale di Napoli, Annali, Sez. Germanica*, Nuova serie 4.1–2 (1994, publ. 1995), 23–32. [27–29: about the letter ‘t’ in the Pater Noster (as a rune in the poem).]
- Lieberman, Anatoly. Review of *The Runic Inscriptions of Maeshowe, Orkney*, by Michael P. Barnes (1994). *Scandinavica* 34 (1995), 263–66.
- Lindgren, Rune M. “Medelpad — ett ‘stenrikt’ landskap.” *Norrländsk Tidskrift* 43.6–7 (1995), 57.
- Looijenga, Tineke. “Bracteate Fyn-C 1: A Surprising Encounter with Emperor Marcus Aurelius Carus?” In *Nordwestgermanisch*, 95–102.
- MacNee, Marie J. See Stein, Gordon, and Marie J. MacNee.
- Meijer, Jan. “Corrections in Viking Age rune-stone inscriptions.” *Arkiv för nordisk filologi* 110 (1995), 77–83.
- Meijer, Jan. “Metathesis in Viking Age Runic Inscriptions.” *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 41 (1995), 29–36.
- Meijer, Jan. Review of *Mellansvenska runristare*, by Jan Axelson (1993). In *Quantitätsproblematik und Metrik: Greifswalder Symposium zur germanischen Grammatik*, ed. Hans Fix = *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 42 (1995), 245–47.
- Motz, Lotte. “The Magician and His Craft.” *Collegium Medievale* (Oslo) 7.1 (1994; publ. 1995), 5–31. [23: Femø and Åsum bracteates.]
- Mørup, Poul Erik. “Nydam-runer.” *Sønderjysk månedsskrift* 1995, 35–37.
- Nedoma, Robert. *Die Inschrift auf dem Helm B von Negau: Möglichkeiten und Grenzen der Deutung norditalischer epigraphischer Denkmäler*. *Philologica Germanica* 17. Wien: Fassbaender, 1995. 108 pp., 15 maps.
- Nielsen, Hans Frede. *The Dialectal Provenance of the Gallehus Inscription*. Pre-Publications of the English Department of Odense University (PEO) 79. Odense: Center for Engelsk, Odense Universitet, 1995. 15 pp.

- Nielsen, Hans Frede. "The Emergence of the *os* and *ac* Runes in the Runic Inscriptions of England and Frisia: A Linguistic Assessment." In *Friesische Studien*, vol. 2, 19–34.
- Nielsen, Hans Frede. "Methodological Problems in Germanic Dialect Grouping." In *Nordwestgermanisch*, 115–23.
- Nielsen, Hans Frede. Review of *Etymologisches Wörterbuch der germanischen Primäradjektive*, by Frank Heidermanns (1993). *Kratylos: Kritisches Berichts- und Rezensionorgan für indogermanische und allgemeine Sprachwissenschaft* 40 (1995), 149–53.
- Nordwestgermanisch*. Eds. Edith Marold and Christiane Zimmermann. Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 13. Berlin and New York: de Gruyter, 1995, x+299 pp. [Andersson, "Nordische ..."; Looijenga; Nielsen, "Methodological ..."; Seebold; Stoklund, "Neue ...".]
- Norling, Erik. "Fågelmotiv på uppländska runstenar." *Fåglar i Norduppland* (Nordupplands ornitologiska förening) 20.2 (1995), 11–17. [U 597, 629, 692, 753, 855.]
- Nyström, Staffan. Review of *Runische Schriftkultur in kontinental-skandinavischer und -angelsächsischer Wechselbeziehung*, ed. Klaus Düwel (1994). *Namn och Bygd* 83 (1995), 213–16.
- Odelberg, Wilhelm. "Jacob Berzelius and Antiquarian Research." *Laborativ Arkeologi: Journal of Nordic Archaeological Science* (Stockholm) 8 (1995), 5–18. [8–17: Runamo.]
- Odenstedt, Bengt. "Den urnordiska runinskriften vid Skramle, Gunnarskog: Ett tolkningsförslag." *Skärvan: Medlems skrift för Värmlands Arkeologiska Sällskap* 1995.3–4, 11–20.
- Ogemark, Yngve. "Från Schööns (?) ängar i Tänneryd till 'Runstenen' vid Folkhögskolan i Markaryd." *Markarydsbygden* (Markaryds lokalhistoriska förening) 5 (1995), 17–19. [Modern falsification.]
- Okasha, Elisabeth. "Literacy in Anglo-Saxon England: the evidence from inscriptions." *Anglo-Saxon Studies in Archaeology and History* 8 (1995), 69–74. [72–73: Ruthwell cross.]
- Ormøy, Ragnhild. "Kristne messedager og merkedager." *Frå haug ok heiðni* 1995.2, 19–23. [19: N235 Bore church V.]
- Owe, Jan. *Svensk runbibliografi 1880–1993*. Stockholm: private print-

- ing; dist. Runverket, Riksantikvarieämbetet, 1995. viii+245 pp.
- Page, R. I. *Chronicles of the Vikings: Records, Memorials and Myths*. London: British Museum Press, 1995. 240 pp. [Passim, see p. 234: "List of texts quoted", s.v. "Runic inscriptions".]
- Page, R. I. "Quondam et Futurus." In his *Runes and Runic Inscriptions*, 1–16. [About research on Anglo-Saxon runic inscriptions.]
- Page, R. I. "Roman and Runic on St Cuthbert's Coffin." In *St Cuthbert, his Cult and his Community to AD 1200*, eds. Gerald Bonner et al., 257–65. Woodbridge, Suffolk: Boydell, 1989; rpt. 1995.
- Page, R. I. *Runes and Runic Inscriptions: Collected Essays on Anglo-Saxon and Viking Runes*. Ed. David Parsons; bibliography Carl T. Berkhout. Woodbridge, Suffolk: Boydell, 1995. xiii+346 s. [Includes: "Quondam et Futurus" (1994, publ. 1995), "Northumbrian *after* (=in memory of) + Accusative" (1958), "An Early Drawing of the Ruthwell Cross" (1959), "Language and Dating in Old English Inscriptions" (1959), "The Bewcastle Cross" (1960), "The Old English Rune *ear*" (1961), "A Note on the Transliteration of Old English Runic Inscriptions" (1962), "The Use of Double Runes in Old English Inscriptions" (1962), "Anglo-Saxon Runes and Magic" (1964), "Ralph Thoresby's Runic Coins" (1965), "The Old English Rune *eoh*, *ih* 'Yew-tree'" (1968), "The Runic Solidus of Schweindorf, Ostfriesland, and Related Runic Solidi" (1968), "Runes and Non-Runes" (1969), "How Long Did the Scandinavian Language Survive in England? The Epigraphical Evidence" (1971), "Anglo-Saxon Texts in Early Modern Transcripts: 1. The Anglo-Saxon *Runic Poem*" (1973), "Some Thoughts on Manx Runes" (1980), "The Manx Rune-Stones" (1983), "On the Transliteration of English Runes" (1984), "New Runic Finds in England" (1987), "A Sixteenth-Century Runic Manuscript" (1987), "*Runeukyndige risteres skriblerier*: the English Evidence" (1987, publ. 1995), "Roman and Runic on St Cuthbert's Coffin" (1989), "Dating Old English Inscriptions: the Limits of Inference" (1990).]
- Page, R. I. "*Runeukyndige risteres skriblerier*: the English Evidence." In his *Runes and Runic Inscriptions*, 295–314.
- Pamp, Bengt. Presentation of *Proceedings of the Third International*

- Symposium on Runes and Runic Inscriptions*, ed. James E. Knirk (1994). *Arkiv för nordisk filologi* 110 (1995), 234.
- Pamp, Bengt. Presentation of *Runische Schriftkultur in kontinental-skandinavischer und -angelsächsischer Wechselbeziehung*, ed. Klaus Düwel (1994). *Arkiv för nordisk filologi* 110 (1995), 235–36.
- Parsons, David, ed. See Page, R. I., *Runes and Runic Inscriptions*.
- Penzl, Herbert. “Runengermanisch: Zur Geschichte einer ‘Trümmersprache’.” Paul and Braune’s *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 117 (1995), 369–80.
- Peterson, Lena. “Malstastenen.” In *Norrländsk uppslagsbok: Ett uppslagsverk på vetenskaplig grund om den norrländska regionen*, vol. 3, 115. Umeå: Norrlands Universitetsförlag, 1995.
- Peterson, Lena. “Runinskrifter.” In *Nationalencyklopedin*, vol. 16, 88–89. Höganäs: Bra Böcker, 1995.
- Peterson, Lena. “Runmagi.” In *Nationalencyklopedin*, vol. 16, 90. Höganäs: Bra Böcker, 1995.
- Peterson, Lena. “Runor.” In *Nationalencyklopedin*, vol. 16, 90–91. Höganäs: Bra Böcker, 1995.
- Peterson, Lena. “Rökstenen.” In *Nationalencyklopedin*, vol. 16, 163–64. Höganäs: Bra Böcker, 1995.
- Pettersson, Susanne, and Eva Svensson. “Saxholmen — en medeltida borg i Ölmeviken.” *Värmland förr och nu: Årsbok från Värmlands Museum* 92 (1995; *Ny giv för värmländsk arkeologi*), 102–20. [115–17: two folded lead pieces and a spindle whorl with runes, found in 1994/95.]
- Platzack, Christer. Presentation of *The Runic Inscriptions of Maeshowe, Orkney*, by Michael P. Barnes (1994). *Arkiv för nordisk filologi* 110 (1995), 230.
- Polomé, Edgar C. Presentation of *Proceedings of the Third International Symposium on Runes and Runic Inscriptions*, ed. James E. Knirk (1994). *Journal of Indo-European Studies* 23 (1995), 498–99.
- Quak, Arend. “Review Article: Runes and Germanic Onomastics.” Review of *Blandade runstudier*, vol. 1, eds. Lennart Elmevik and Lena Peterson (1992); *Personnamn i nordiska och andra germanska forn-språk*, ed. Lena Peterson (1993). *Bulletin of International Medieval*

- Research* (International Medieval Institute, University of Leeds) 1 (1995), 18–22.
- Randsborg, Klavs. “Ole Worm and Early Field Archaeology in Denmark.” In *Rannsakingar efter antikviteter*, 125–46. [125–28: rune-stone studies.]
- Rannsakingar efter antikviteter — ett symposium om 1600-talets Sverige*. Eds. Evert Baudou and Jon Moen. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Konferenser 30. Stockholm: dist. Almqvist & Wiksell, 1995. 208 pp. [See Broberg; Gustavson, “Runinskrifterna ...”; Randsborg; Selinge.]
- Rask, Lars. “En försvunnen runsten.” *Trosa hembygdsförening, Årsskrift* 1995, [14–16]. [Sö 31.]
- Rask, Lars. *Trosatraktens runstenar*. Västerlång: Axplock, 1995. 71 pp. [Sö 24–42, 359.]
- Rask, Lars. *Vikingar och runor*. Studiehäfte Mh 144. Stockholm: Vår Skola Förlag, 1995. 32 pp.
- Reichert, Hermann. “Frau.” In *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, founded by Johannes Hoops, 2nd ed., eds. Heinrich Beck et al., vol. 9.5/6, 477–508. Berlin and New York: de Gruyter, 1995. [504–06: “Runen-Inschriften von oder für Frauen”.]
- Riessen, Kerstin. “The Cultural Landscape of Markim/Orkesta.” In *Cultural Landscapes of Universal Value — Components of a Global Strategy*, eds. Bernd von Droste et al., 364–73. Jena: Gustav Fischer, 1995. [365–66 et passim: runes and rune-stones.]
- Riimukirjoituksia kerkiajalta*. See [Åhlén, Marit], *Riimukirjoituksia . . .*
- Robinson, Andrew. *The Story of Writing*. London: Thames and Hudson, 1995. 224 pp. [177–79: runes.]
- Rodhe, Tina. *Runmärkt: Lärarhandledning*. Stockholm: Stockholms medeltidsmuseum, 1995. 16 pp.
- Roth, Helmut, and Claudia Theune. *Das frühmittelalterliche Gräberfeld bei Weingarten (Kr. Ravensburg)*, vol. 1: *Katalog der Grabinventare*. Landesdenkmalamt Baden-Württemberg, Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg 44.1. Stuttgart: Konrad Theiss, 1995. 241 pp., 295 pl. [54, 79, 92, 154, and pl. 55C, 96A, 116, 188C: runic inscriptions.]

- Runen im Mittelalter*. See [Åhlén, Marit], *Runen im Mittelalter*.
- Runes from the Medieval period*. See [Åhlén, Marit], *Runes . . .*
- Runmärkt — från brev til klotter: Förteckning över inskrifterna*. [Stockholm: Medeltidsmuseet, 1995.] [29 pp.]
- Salberger, Evert. "Gårdby-stenens *halfburin*: Mansnamn eller attribut." *Sydsvenska ortnamnsällskapets årsskrift* 1995, 103–21.
- Salberger, Evert. "Nybble-stenen och Rycksta-stenen: Egennamn och versifiering." *Ortnamnsällskapets i Uppsala årsskrift* 1995, 17–35.
- Salberger, Evert. "Purkarpr: Ett runsvenskt personnamn." *Västgötalitteratur* 1995, 39–45.
- Schützeichel, Rudolf. Review of *Rünstafas: Runische Zeugnisse . . .*, by Karl Schneider (1994). *Beiträge zur Namenforschung*, Neue Folge 29/30 (1994/95, publ. 1995), 195–96.
- Seebold, Elmar. "Völker und Sprachen in Dänemark zur Zeit der germanischen Wanderungen." In *Nordwestgermanisch*, 155–86.
- Selinge, Klas-Göran. "Vad rannsakade man? Några jämförande exempel." In *Rannsakingar efter antikviteter*, 37–50. [40, 44–45: rune-stones.]
- Snædal, Thorgunn. "Forntidsfunderingar — Om runstenen vid Sund i Helgesta socken." In *Bernts bok: En vänbok till Bernt Olsson på 60-årsdagen 22 januari 1995*, ed. Kerstin Pettersson, 43–50. Strängnäs: Salvia [Kerstin Pettersson], 1995. [Sö 318.]
- Snædal, Thorgunn. See *Vikingatidens ABC*.
- Spurkland, Terje. "Kriteriene for datering av norske runesteiner fra vikingtid og tidlig middelalder." *Maal og Minne* 1995, 1–14.
- Stein, Gordon, and Marie J. MacNee. *Hoaxes! Dupes, Dodges & Other Dastardly Deceptions*. Detroit, Mich.: Visible Ink, 1995. xiv + 225 pp. [91–93: Kensington rune-stone.]
- Steinunn Kristjánsdóttir. "Klaustureyjan á Sundum: Yfirlit Viðeyjar-rannsóknna." *Árbók Hins íslenska fornleifafélags* 1994 (1995), 29–52. [38–39: rune-stick from Viðey, found 1993.]
- Stidsing, Ernst. "Borupstenen — en nyfunden runesten." *Kulturhistorisk Museum Randers, årbog* 1995, 46–50. [Borup stone, found in 1995.]
- Stiles, Patrick V. "Remarks on the 'Anglo-Frisian' Thesis." In *Friesische Studien*, vol. 2, 177–220. [184–91: "Runological Arguments".]

- Stille, Per. "U 760 och U 796. Två delar av samma sten?" *Fornvännen* 90 (1995), 45–47.
- Stoklund, Marie. "Neue Runeninschriften um etwa 200 n. Chr. aus Dänemark: Sprachliche Gliederung und archäologische Provenienz." In *Nordwestgermanisch*, 205–22.
- Stoklund, Marie. "Die Runen der römischen Kaiserzeit." In *Himlingøje — Seeland — Europa: Ein Gräberfeld der jüngeren römischen Kaiserzeit auf Seeland, seine Bedeutung und internationalen Beziehungen*, by Ulla Lund Hansen et al., 317–46. Nordiske Fortidsminder, serie B, 13. København: Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab, 1995.
- Stoklund, Marie. "Runer 1994"; "Runes 1994". *Arkæologiske udgravninger i Danmark 1994* (1995), 266–73.
- Svensson, Eva. "Utmarksbruk i norra Värmland." *Värmland förr och nu: Årsbok från Värmlands Museum* 92 (1995; *Ny giv för värmländsk arkeologi*), 133–52. [150–51: Gunnarskog rune-stone with older runes, found in 1993.]
- Svensson, Eva. See Andersson, Sofia, and Eva Svensson; Pettersson, Susanne, and Eva Svensson.
- Theune, Claudia. See Roth, Helmut, and Claudia Theune.
- Trotzig, Gustaf. "Runristare och runor" and "Runskriften". In his *Vikingar*, 64–65. Stockholm: Statens Historiska Museum, 1995.
- Vikingatidens ABC*. Ed. Carin Orrling. Rev. ed. Historia i fickformat. Stockholm: Statens Historiska Museum, 1995; 1st ed. 1981. 328 pp. [216–20: "Runorna under vikingatiden", by Helmer Gustavson; 220–23: "Runristare", by Thorgunn Snædal; and several other entries.]
- Vikstrand, Per. Review of *Vikingetidens sted- og personnavne*, eds. Gillian Fellows-Jensen and Bente Holmberg (1994). *Namn och Bygd* 83 (1995), 225–27.
- Wagner, Norbert. "Zu den Runeninschriften von Pforzen und Nordendorf." *Historische Sprachforschung/Historical Linguistics* 108 (1995), 104–12.
- Williams, Henrik. "När Wite Krist kom till Hossmo." In *Hossmo Sockens Hembygdsförening, krönika* 5 (1995), 57–64. [60–64: Sm 157–158, 164–169.]

- Williams, Henrik. Review of *Nordens kristnande i europeiskt perspektiv*, by Per Beskow and Reinhart Staats (1994). *Namn och Bygd* 83 (1995), 179–81.
- Wilson, David M. *Vikingatidens konst*. Trans. Henrika Ringbom. Signums svenska konsthistoria [2]. Lund: Signum, 1995. 238 pp. [Ch. 6: “Ringerikestilen”, ch. 7: “Urnesstilen”, et passim, see index.]
- Zachrisson, Torun. “Runsten.” In *Nationalencyklopedin*, vol. 16, 91–92. Höganäs: Bra Böcker, 1995.
- Pórhallur Eypórsson. See Eythórsson, Thórhallur.
- Østergaard, Bent. “Den Gode, Den Dvaske og Gorm den Gamle.” *Siden Saxo* 12.2 (1995), 36–41. [With reference to Birgit Sawyer, “Kampen om Tyre Danebod” (1994).]
- [Åhlén, Marit.] *Riimukirjoituksia keskiajalta: Riimujen käyttö arkielämässä ja kirkollisessa elämässä keskiaikana*. By Stockholms medeltidsmuseum and Riksantikvarieämbetet. Trans. Marja Nurminen. [Stockholm: Stockholms medeltidsmuseum; Riksantikvarieämbetet], 1995. [18 pp.] [Trans. of Marit Åhlén, *Runmärkt: Från brev till klotter: Runorna i vardagslag och kyrkoliv under medeltiden* (1994).]
- [Åhlén, Marit.] *Runen im Mittelalter: Anwendung von Runen im Alltag und im kirchlichen Leben des Mittelalters*. By Stockholms medeltidsmuseum and Runverket, Zentralamt für Denkmalpflege. Trans. Gabi Almebäck. [Stockholm: Stockholms medeltidsmuseum; Riksantikvarieämbetet], 1995. [21 pp.] [Trans. of Marit Åhlén, *Runmärkt: Från brev till klotter: Runorna i vardagslag och kyrkoliv under medeltiden* (1994).]
- [Åhlén, Marit.] *Runes from the Medieval period: The use of runes in everyday writing and in religious life in the Medieval period*. By Stockholms medeltidsmuseum and Runverket, Central Board of National Antiquities. Trans. Phyllis Andersson Ambrosiani. [Stockholm: Stockholms medeltidsmuseum; Riksantikvarieämbetet], 1995. [19 pp.] [Trans. of Marit Åhlén, *Runmärkt: Från brev till klotter: Runorna i vardagslag och kyrkoliv under medeltiden* (1994).]

Jan Axelson, Runverket, Stockholm  
James E. Knirk, Runearkivet, Oslo



## Supplements to the Runic Bibliographies for 1990 to 1994

### 1990:

- Gihle, Pål. "Alfstad i Østre Toten." *Vestoppland slektshistorielags tidskrift* 8 (1990), 251–54. [N61–62 Alstad; partially *somnia vana*.]
- Haarmann, Harald. *Universalgeschichte der Schrift*. Frankfurt: Campus, 1990. 576 pp. [30–36: "Die skandinavischen Bildsteine", 458–65: "Die Runenschrift".]
- Haldorsson, David. "Märkliga runstenar som hittades under golvet i Dalums kyrka." *Västgötabygden: Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård* 45 (1990), 662–63. [Vg 197–198.]
- Urtāns, Juris. "Apsīšu rūnakmens" [Apsītes rune-stone]. In his *Pēdakmeņi, robežakmeņi, muldakmeņi* [Foot-impression stones, border stones, trough stones], 44–45. Riga: "Avots", 1990. [19th-century Latvian rune-stone at Apsītes, Jeru township, Valmieras region, based on Scandinavian models.]

### 1991:

- Haugen, Einar. "Runic tintinnabulations." [Review of *Runes: An Introduction*, by Ralph W. V. Elliott, 2nd ed. (1989).] *Semiotica* 85 (1991), 173–75.
- Marti, Roland. "Fremde Schriften in einem lateinischen Codex (zu den Bamberger Hss. Patr. 130/1 und 130/2)." *Scriptorium: Revue internationale des études relatives aux manuscrits* 45 (1991), 47–83. [57, 59–60, 71–73: runes and rune-names in a Bamberg MS.]
- Moltke, Erik. "Runer." In *Dansk kulturhistorisk Opslagsværk*, eds. Erik Alstrup and Poul Erik Olsen, vol. 2, 748. København: Dansk Historisk Fællesforening, 1991.
- Schwink, Frederick W. "A Typology of Manuscript Evidence for the Runes." *Mankind Quarterly* 31 (1991), 195–206.
- Stahre, Nils-Gustaf. "Runstenen vid Stortjärnan i Fasterna socken." *Sju-hundrabygden, Årsskrift* 3 (1991), 59–64. [U 512.]

**1992:**

- Budtz, Palle. *Vägvisare till forntiden: 55 utflyktsmål i Stockholms län*. Stockholm: Brombergs, 1992. 288 pp. [45–66: “Runskrift och runristningar”, 243–54: “Några vikingatida släkter i Vallentuna och Täby” (i.a. Jarlabanki), et passim.]
- Claesson, Eivind. “Under gatan: Eriksgatan!” *Gudmundsgillet's Årsbok* (Jönköpings hembygdsförening — Gudmundsgillet) 48 (1992), 53–62. [58–59: bone whistle with runes, found in 1991.]
- Gagliardi, Giuliana. *Le Rune*. Oscar Saggi 395. Milano: Mondadori, 1992. 151 pp.
- Höfler, Otto. “Herkunft und Ausbreitung der Runen.” In his *Kleine Schriften*, ed. Helmut Birkhan, 285–307. Hamburg: Buske, 1992. [Rpt.; originally in *Die Sprache* 17 (1971), 134–56.]
- [Höfler, Otto.] “Schriftenverzeichnis: Otto Höfler.” In his *Kleine Schriften*, ed. Helmut Birkhan, 841–48. Hamburg: Buske, 1992.
- Hogg, Richard M. “Phonology and Morphology.” In *The Cambridge History of the English Language*, vol. 1: *The Beginnings to 1066*, ed. Richard M. Hogg, 67–167. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. [79–83: the runic alphabet, cf. 604 (index), s.v. “runic inscriptions”.]
- Magnusson, Gert. *Kristinehamn: Den äldsta historien*. Kristinehamn: Kristinehamns kommuns jubileumskommitté, 1992. [48–51: KJ 70 Järsberg.]
- Niles, John D. “Sign and Psyche in Old English Poetry.” *American Journal of Semiotics* 9.4 (1992), 11–25. [I.a. Old English “Rune Poem”.]
- Pettersson, Johan. *Runristningar i Järnasocknarna*. Järna: Järna Hembygdsförening, 1992. 20 pp.
- v. Schnurbein, Stefanie. *Religion als Kulturkritik: Neugermanisches Heidentum im 20. Jahrhundert*. Heidelberg: Winter, 1992. 338 pp. [135–38: new-cabbalistic use of runes by Stephen Flowers/Edred Thorsson.]

**1993:**

- Heidermanns, Frank. *Etymologisches Wörterbuch der germanischen*  
*Nytt om runer* 11 (1996, publ. 1997)

- Primäradjektive*. *Studia Linguistica Germanica* 33. Berlin and New York: de Gruyter, 1993. vii+719 pp. [Passim.]
- Hultgård, Anders. "Altskandinavische Opferrituale und das Problem der Quellen." In *The Problem of Ritual: Based on papers read at the Symposium on Religious Rites held at Åbo, Finland on the 13th–16th of August 1991*, ed. Tore Ahlbäck, 221–59. Scripta Instituti Donneriani Aboensis 15. Åbo: Donner Institute for Research in Religious and Cultural History; dist. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1993. [249–50: KJ 96 Stentoften, KJ 95 Gummarp.]
- Kiyohara, Mizuhiko. "On the Relations between Sweden and Foreign Lands under the Viking Age." *Journal of Baltic and Scandinavian Studies* (Hokkaido Tokai University, Sapporo, Japan) 3 (1993), 33–68. [In Japanese; about Swedish runic inscriptions mentioning travels to the East.]
- Lindkvist, Thomas. *Plundring, skatter och den feodala statens framväxt: Organisatoriska tendenser i Sverige under övergången från vikingatid till tidig medeltid*. 3rd ed. *Opuscula Historica Upsaliensia* 1. Uppsala: Historiska institutionen, Uppsala universitet, 1993; 1st ed. 1988, 2nd ed. 1990. iv+91 pp. [43–55: "Stormän, yttre tillägnelse och herravälde", about rune-stones.]
- Penzl, Herbert. Review of *Old English Runes and their Continental Background*, ed. Alfred Bammesberger (1991). *Anglia: Zeitschrift für englische Philologie* 111 (1993), 498–500.
- Schneider, Karl. "The Runic Inscription on a Ring found in the Thames: An Interpretation." *Asterisk* (SIELA = Societas Iaponensis Etymologiae Linguae Anglicanae, Tokyo) II.6 (1993), 108–211. [Rpt. in his *Rünstafas: Runische Zeugnisse zur Sprach-, Kultur- und Religionsgeschichte vor allem der Angelsachsen: Aufsätze und Rezensionen 1956–1993*, 214–17. Münster: Nodus, 1994.]
- Stepanov, Jurij Sergeevič, and Sergej Gennadievich Proskurin. *Konstanty mirovoj kul'tury: Alfavitny teksty v periody dvoeverija* [Constants of world cultures: Alphabets and alphabetic texts in periods of two faiths]. Moskva: Nauka, 1993. 156 pp.
- Torp, Arne, and Lars S. Vikør. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1993. 342 pp. [33–34: KJ 43 Gallehus; 107–

09, 114–16: runes, N68 Dynna.]

Vikør, Lars S. See Torp, Arne, and Lars S. Vikør.

Åhlén, Marit. “Runinskrifter på Södertörn.” *Strängnäs Stiftsbok* 90 (1993), 13–21.

### 1994:

Bammesberger, Alfred. “Editing Old English Runic Inscriptions.” In *Anglistentag 1993 Eichstätt, Proceedings*, eds. Guenther Blaicher and Birgitte Glaser, 503–15. Tübingen: Niemeyer, 1994.

Budtz, Palle. *Vägvisare till forntiden i Gästrikland — ett 40-tal utflyktsmål*. Gävle: Länsmuseet i Gävleborgs län, 1994. 175 pp. [41–51: runes and rune-stones.]

Butkus, Alvydas. “Žiemgalos vardas skandinavų runomis” (“The name of *Semigallia* in Old Scandinavian Runic Inscriptions”). *Baltistica* 29.1 (1994), 86–90.

Bäärnhjelm, Göran. “Runor.” *Folkets historia* 22.4 (1994), 56. [About the exhibition “Runmärkt” at Medeltidsmuseet in Stockholm.]

Edberg, Rune. “Sagan som var sann: På spaning efter bevisen för vikingen Ingvars härjningar i Asien.” *Accent* (IOGT-NTO, Ungdomens Nykterhetsförbund, IOGT-NTOs juniorförbund, Sveriges lärares nykterhetsförbund) 31 March 1994, 8–9.

Esbjörnson, Estrid. “Ekeby kyrka blir äldre: Fynd av runstensornerad sten till gravmonument.” *Från bergslag och bondebygd* 1994, 207–20. [New rune-stone, found in 1994.]

Gläser, Rosemarie. Presentation of *Vikingetidens sted- og personnavne*, eds. Gillian Fellows-Jensen and Bente Holmberg (1994). *Namenkundliche Informationen* 65/66 (1994), 168–70.

Hamilton, Jane. “Om Spånga kyrkas saknade runstenar och runstensfragment.” *Spångabygden* (Spånga Fornminnes- och Hembygdsigille) 50 (December 1994), 3–4. [U 61–68.]

Hennix, Nils-Eric, and Lennart Denne. *Vikingatiden: mytologi och verklighet*. Malmö: Valkyria, 1994. 215 pp. [96–107: “Bokstäver & magi”.]

Higgitt, John. Review of *The Ruthwell Cross: Papers ...*, ed. Brendan Cassidy (1992). *The Antiquaries Journal* 74 (1994), 349–50.

- [Hilfeling, C. G. G.] *CGG Hilfelings gotländska resor*, vol. 1: 1797 och 1799. Visby: Gotlands Fornsal, 1994. 245 pp., 12 maps. [Passim; information about rune-stones on Gotland and Öland.]
- Kermode, P. M. C. *Manx Crosses*. Intro. David M. Wilson. Balgavies, Angus: Pinkfoot Press, 1994. XX + xxii + 222 + 42 pp. [Facsimile reprint of Kermode's *Manx Crosses, or the Inscribed and Sculptured Monuments of the Isle of Man from about the End of the Fifth to the Beginning of the Thirteenth Century* (1907), expanded with five appendices containing reprints of Kermode's subsequent articles about Manx crosses published in *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland* (1911–29), and with a bibliography of works supplementary to *Manx Crosses* and a select bibliography of Kermode's works by Ross Trench-Jellicoe.]
- Lenhammar, Harry. Review of *Möres kristnande*, ed. Henrik Williams (1993). *Kyrkohistorisk årsskrift* 1994, 146–47.
- Milton, Hans. *Listers och Sölvesborgs historia: Den förhistoriska och den danska tiden*. Sölvesborg: Sölvesborgs kommun, 1994. 454 pp. [53–59: rune-stones.]
- Nielsen, Niels Åge. *Danske runeindskrifter: Et udvalg med kommentarer*. 2nd ed. København: Hernov, 1994; 1st ed. 1983. 233 + 10 pp.
- O'Donoghue, Heather. Review of *Old English Runes and their Continental Background*, ed. Alfred Bammesberger (1991). *Review of English Studies* 45 (1994), 544–45.
- O'Meadhra, Uaininn. "Klotter i kyrkan! Gotländska ristningar från medeltiden." *Folkets historia* 22.4 (1994), 16–29. [19–20: runic inscriptions]
- Penzl, Herbert, and Margaret Austin Hall. *Englisch: Eine Sprachgeschichte nach Texten von 350 bis 1992*. Bern: Peter Lang, 1994. 202 pp. [Ch. 2 about Germanic runic inscriptions.]
- Piccinini, Loretta. "Rune anglosassoni in un codice latino (Archivio Capitolare di Modena, O. I. 11)." *Romanobarbarica* 12 (1992–93; publ. 1994), 173–88 + plate.
- Schneider, Karl. "Zu drei ae. runischen Inschriften." In his *Rünstafas: Runische Zeugnisse zur Sprach-, Kultur- und Religionsgeschichte vor allem der Angelsachsen: Aufsätze und Rezensionen 1956–1993*, 188–

213. Münster: Nodus, 1994. [Whitby comb, Dover brooch, urn 251 from Lovenden Hill; first publication of a paper from 1975.]  
Trench-Jellicoe, Ross. See Kermode, P. M. C.  
Wilson, David M. "Philip Kermode and *Manx Crosses*: ninety years on." In Kermode, P. M. C., *Manx Crosses*, xiii-xx.

Jan Axelson, Runverket, Stockholm  
James E. Knirk, Runarkivet, Oslo

## Esoteric Runic Bibliography for 1995 and Supplements

### 1995:

- Barrett, David V. *Runes*. Predictions Library. New York: Dorling Kindersley; dist. Burlington, Mass.: Houghton, Mifflin, 1995. 64 pp.
- Blum, Ralph H. *Rune Cards: Sacred Play for Self-discovery*. Terra Alta, West Virginia: Headline, 1995; 1st ed. 1989. 160 pp.
- Blum, Ralph H., and Susan Loughan. *The Healing Runes: Tools for the Recovery of Body, Mind, Heart, & Soul*. Intro. Thomas Moore. New York: St. Martin's; London: Macmillan, 1995.
- Kaser, R. T. *Runes in Ten Minutes*. New York: Avon Books, 1995; reissue. 403 pp.
- Loughan, Susan. See Blum, Ralph H., and Susan Loughan.
- Marby, Friedrich B. *Der Weg zu den Müttern: Inmitten der Ketten der Wiedergeburt, wiederentdeckt in dem Raunen der Runen und der Technik der Runenübungsanlagen*. 4th ed. Berlin: Spieth, 1995. 80 pp.
- Morgan, Keith. *Rune Magick: The Use of Runes as Magickal Tools Within Simple Magickal Workings*. Edmonds, Wash.: Mandrake; Holmes, 1995; 1st ed. 1990. 36 pp.
- Pennick, Nigel. *Inner Mysteries of the Goths: Rune-lore and Secret Wisdom of the Northern Tradition*. Edmonds, Wash.: Capall Bann; Holmes, 1995. 220 pp.

- Pollington, Stephen. *Rudiments of Runelore*. Pinner, Middelsex: Anglo-Saxon Books, 1995. 96 pp.
- Radegeis, Harry. *Runen im Leben der Völker*. Ardagger: Michael Dam-bäck, 1995. 200 pp.
- Wellert, Karl W. *Fragen Sie die Runen! Psychologische Hilfe für All-tag und Persönlichkeitsentwicklung*. Kreuzlingen, Switzerland: Ari-stan, 1995. 224 pp.
- Würthner, Klaus. *Das Arbeitsbuch zu den Runen*. Ed. Hajo Banzhaf. München: Hugendubel, 1995. 200 pp. Also *Set* with 24 rune-cards. By Klaus Würthner and Klaus Holitzka. München: Hugendubel, 1995. 190 pp., 24 rune-cards.

### Supplements, 1990–94:

- Arcarti, Kristyna. *Runes for Beginners*. Dist. North Pomfret, Vermont: Trafalgar, 1994. 112 pp.
- Arz Bro Naoned. *Energies sacrées, les runes*. Paris: Trédaniel, 1991. 366 pp.
- Bardic Runes* (periodical). Ottawa: M. McKenny, 1990– .
- Gundarsson, Kveldulf. *Teutonic Magic: The Magical and Spiritual Practices of the Germanic People*. St. Paul, Minn.: Llewellyn, 1990. 336 pp.
- Langland, Stella. See Lenta, Andreas, et al.; Osborn, Marijane et al.
- Lentz, Andreas, Marijane Osborn, and Stella Langland. *Das kleinen Runenset Rune Games*. Saarbrücken: Neue Erde, 1993. 32 pp. and 30 wooden rune-stones.
- Lentz, Andreas. See Osborn, Marijane, et al.
- Linsell, Tony. *Anglo-Saxon Mythology, Migration, and Magic*. Illustr. Brian Partridge. Pinner, Middelsex: Anglo-Saxon Books, 1994. 165 pp. [Includes Old English “Rune Poem”.]
- Osborn, Marijane, Stella Langland, and Andreas Lentz. *Das große Runenset Rune Games: Macht und Geheimnis der Runen*. Saarbrü-cken: Neue Erde, 1993. 288 pp.
- Osborn, Marijane. See Lentz, Andreas, et al.
- Thorsson, Edred. *The Book of Ogham: The Celtic Tree Oracle*. Illustr. Anne Marie Hoppe. St. Paul, Minn.: Llewellyn, 1992. xiii + 214 pp.

## *Runic Bibliography 1985–89*

Several years ago the plan to publish a series of five-year runic bibliographies was announced in *Nytt om runer*. The appearance of multiple supplements to previously published bibliographies makes it difficult to use the annual listings in connection with locating specific works. The collection and ordering of materials for a longer period of time should alleviate the inherent difficulties with the yearly bibliographies and their several supplements. In addition, whereas material inadvertently omitted from earlier lists is still being discovered, supplements for the period before 1990 no longer appear in the annual listings.

The first five-year runic bibliography was scheduled to be published during 1996, but has unfortunately not yet appeared. It consolidates the annual bibliographies for the first subscription period for *Nytt om runer*, i.e., the runic bibliographies for 1985–89, and all later supplements for these years. Mistakes in the original listings have been corrected. Additional new references for the period constitute approximately 15% of the total material in *Runic Bibliography 1985–89*. The list includes the works designated as “Kensingtonia” and *somnia vana* (“empty dreams”), with the latter still signalled by that label. New Age presentations of fortune-telling with runes are as a rule excluded. The bibliography is otherwise not selective but includes most anything with runological content, also short popular presentations.

The main difference between the five-year bibliographies and the yearly listings in *Nytt om runer* is the indexing of material. The two indices—of inscriptions and of general contents—published at the back of the booklet should provide better access to the material and make the five-year bibliographies more useful for scholars in the field of runic studies and in other related fields.

The compilers of the *Runic Bibliography 1985–89*, James E. Knirk and Jan Axelson, continue their work on the volume will produce the booklet as soon as possible.

James E. Knirk



## **Internet Web Site for *Nytt om runer***

Since June 1996 *Nytt om runer* has had an internet site on the World Wide Web. The site, which is located under the home page for the Institutt for arkeologi, kunsthistorie og numismatikk (IAKN) at the University of Oslo, is named “runenews”. The location address is:

<http://www.hf.uio.no/iakn/runenews>

The home page of the “runenews” site includes the following information: (1) a short description of the periodical with information concerning how to subscribe, (2) preliminary runic bibliographies, and (3) announcements of interest for runologists and others interested in runes, such as invitations to conferences and reports on new runic finds.

The information concerning how to subscribe to the journal is the same as that provided on p. 55 in this number of the periodical. The e-mail address of the editor (“james.knirk@iakn.uio.no”) is included on the electronic page in order to facilitate contact concerning subscription.

### **Temporary runic bibliographies**

The main page with temporary runic bibliographies includes at the time of writing links to three lists: (1) a temporary runic bibliography for 1995, (2) a temporary runic bibliography for 1996, and (3) supplements to previously published runic bibliographies from 1990 to 1994.

The temporary runic bibliography for 1995 and the supplements to the listings from 1990 to 1994 are published as the final bibliography for 1995 and as completed bibliographical supplements for previous years in this number of the periodical. Since they have now appeared in paper form, they will soon be removed from the list of current bibliographies and placed on a new listing of previously published bibliographies. This new list will be linked to the main page for temporary bibliographies. A new temporary bibliography for 1997 will be added to the temporary bibliographies, as well as a new list of further supplements to the bibliographies for 1990 to 1995.

The e-mail address of the editor of the periodical (“james.knirk@iakn.uio.no”) is included on the various pages with preliminary runic bibliographies. It is hoped that any user who notes mistakes or omissions in the bibliographies will send an e-mail message so that the lists can be corrected or supplemented. During the past year, unfortunately, very few messages have been received with corrections or supplements. Users are therefore strongly encouraged to contribute to the process of bibliographic registration. The compilers of the bibliography, Jan Axelsson and James E. Knirk, thank them in advance for their assistance.

### **Announcements for runologists**

The announcements of interest for runologists include: (1) addresses of centres for runic research (cf. p. 26 in this number of the periodical), (2) reports of new finds of runic inscriptions for the present year, (3) announcements of coming runic conferences, (4) reports from past runic conferences, and (5) announcements concerning runic fonts and databases. At present there are no announcements of coming conferences linked to the page, and there is no information concerning runic fonts and databases; the latter will, however, be a main concern on the web site—and of the periodical—in 1997.

In general, the reports of new finds of runic inscriptions correspond verbatim to the standard articles in the printed version of the periodical (e.g. “Arbejdet ved Runologisk Laboratorium, København”). Illustrations are, however, omitted. All presentations in Scandinavian languages are supplied with a linked summary presentations in English. Such summaries, which are fairly extensive, are not published in the printed journal. Reports from runic conferences written in Scandinavian languages have also been furnished with linked summary presentations in English on the web site.

When articles concerning new runic finds in 1996 and reports from runic conferences during that year arrive for publication in the next number of the journal, generally in the fall of 1997, they will quickly appear on the internet site.

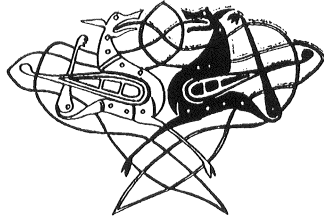
James E. Knirk

## E-mail Addresses of Runologists

The following is an ad hoc list of e-mail addresses of runologists.

Axelson, Jan	jax@rashm.se
Barnes, Michael	m.barnes@ucl.ac.uk
Düwel, Klaus	uhdp@uni-goettingen.de
Gustavson, Helmer	hog@rashm.se
Hagland, Jan Ragnar	jan.ragnar.hagland@hf.ntnu.no
Holman, Kathy	kathndom@multinet.no
Haavaldsen, Anne	Anne.Haavaldsen@hd.uib.no
Jesch, Judith	judith.jesch@nottingham.ac.uk
Knirk, James E.	james.knirk@iakn.uio.no
Lagman, Svante	svante.lagman@mailbox.swipnet.se
Lerche Nielsen, Michael	lerche@coco.ihl.ku.dk
Looyenga, Tineke	JLOOYENG@let.rug.nl
Marold, Edith	e.marold@nord-inst.uni-kiel.de
Palm, Rune	rune.palm@nordiska.su.se
Parsons, David	aezdp@aen1.english.nottingham.ac.uk
Peterson, Lena	lena.peterson@nordiska.uu.se
Seim, Karin Fjellhammer	karin.seim@hf.unit.no
Snædal, Thorgunn	ths@rashm.se
Spurkland, Terje	terje.spurkland@mellomalder.uio.no
Stille, Per	per.stille@nordiska.uu.se
Stoklund, Marie	oma-ms@palais.natmus.min.dk
Westlund, Börje	borwe@sol.liu.se
Williams, Henrik	henrik.williams@nordiska.uu.se
Åhlén, Marit	mar@rashm.se

*Nytt om runer* will keep an up-to-date list of e-mail addresses of runologists. The list will be published on the World Wide Web as part of the internet site for *Nytt om runer* (under “Addresses of centres for runic research [and runologists]”). Any additions or corrections should be sent to the editor of the journal: “james.knirk@iakn.uio.no”.



# NOWELE

NORTH-WESTERN EUROPEAN LANGUAGE EVOLUTION

**NOWELE** publishes articles dealing with all aspects of the (pre-)histories of Icelandic, Faroese, Norwegian, Swedish, Danish, Frisian, Dutch, German, English, Gothic and the early Runic Language.

Contributors to **NOWELE** vols. 27-30 (1996-1997) include:

Werner Abraham, Alfred Bammesberger, Pieter Breuker, Karen H. Ebert, Inger Ejskjær, Volkert F. Faltings, Gillian Fellows-Jensen, G.J. de Haan, Jarich Hoekstra, Dietrich Hofmann, Tette Hofstra, Masa Ikegami, Thomas Klein, Harald Kleinschmidt, Jorma Koivulehto, Hermann Niebaum, Hans Peters, Herbert Penzl, Charles V.J. Russ, Gilbert A.R. de Smet, Patrick V. Stiles, Werner H. Veith, A.P. Versloot, Oebele Vries and Alfred Wollmann.

'In der kurzen Zeitspanne, in der NOWELE veröffentlicht wurde, hat sich die Zeitschrift zu einem wesentlichen Organ der sprachwissenschaftlichen Diskussion insbesondere im Bereich der germanischen Sprachen und ihrer unmittelbaren Nachbarschaften entwickelt.'

*Historische Sprachforschung* 103 (1990)

*Subscriptions:* **NOWELE** appears twice a year, each issue containing c. 144 pages. Subscription rates, two issues (one year) D.kr. 240.00, single issues D.kr. 150.00, plus postage (and sales tax). All subscription orders should be sent to:

**Odense University Press Campusvej 55 DK-5230 Odense M**

## Recent NOWELE Supplement Volumes

8. *Friesische Studien I*. Herausgegeben von Volkert F. Faltings, Alastair G. H. Walker und Ommo Wilts. Odense 1992. Pp. 203 +viii. Dkr. 200.
9. Tom Lundskær-Nielsen, *Prepositions in Old and Middle English. A Study of Prepositional Syntax and the Semantics of At, In and On in some Old and Middle English Texts*. Odense 1993. Pp. 203 +x. Dkr. 200.
10. Kurt Gustav Goblirsch, *Consonant Strength in Upper German Dialects*. Odense 1994. Pp. 127+vi. Dkr. 160.
11. Martin Syrett, *The Unaccented Vowels of Proto-Norse*. Odense 1994. Pp. 323+iv. Dkr. 300.
12. *Friesische Studien II*. Herausgegeben von Volkert F. Faltings, Alastair G. H. Walker und Ommo Wilts. Odense 1995. Pp. 221 +vi. Dkr. 225.
13. *Drei Studien zum Germanischen in alter und neuer Zeit*. Mit Beiträgen von John Ole Askedal, Harald Bjorvand und Ottar Grønvik. Odense 1995. Pp. 146+vi. Dkr. 175.
14. Volkert F. Faltings, *Nordfriesische Grabhügelnamen mit anthroponymem Erstglied*. Odense 1996. Pp. 186+x. Dkr. 225.
15. J. R. Schwyter, *Old English Legal Language: The Lexical Field of Theft*. Odense 1996. Pp. 197+iv. Dkr. 225.
16. Dirk Boutkan, *A Concise Grammar of the Old Frisian Dialect of the First Riustring Manuscript*. Odense 1996. Pp. 203+iv. Dkr. 225.
17. *The Origins and Development of Emigrant Languages. Proceedings from the Second Rasmus Rask Colloquium*. Edited by Hans F. Nielsen & Lene Schøsler. Odense 1996. Pp. 318+xi. Dkr. 240. [With contributions by Douglas A. Kibbee, D. A. Trotter, W. Rothwell, Thera de Jong, Pieter van Reenen & Anna Coetzee, J. van Marle, Manfred Görlach, David Parsons, Marianne Stølen, Michael Barnes, Laurits Rendboe, Alfred Wollmann, Yves Charles Morin, Roger Wright, Juan Hernando Cárdenas.]

(The prices listed are exclusive of sales tax in Denmark.)

## Addresses of Centres for Runic Research

### *Denmark:*

Runologisk Laboratorium, Nationalmuseet, OMA  
 Attn.: Marie Stoklund  
 Frederiksholms Kanal 12  
 DK-1220 København K, Denmark  
 Tel.: (45) 33134411, fax: (45) 33473312

### *England:*

Professor R. I. Page  
 Corpus Christi College  
 Cambridge CB2 1RH, England

### *Germany:*

Prof. Dr. Klaus Düwel  
 Seminar für deutsche Philologie der  
 Georg-August-Universität Göttingen  
 Humboldtallee 13  
 D-37073 Göttingen, Germany  
 Tel.: (49) 551-397611, fax: (49) 551-397511

### *Norway:*

Runearkivet, IAKN, Universitetet i Oslo  
 Attn.: James E. Knirk  
 St. Olavs gate 29  
 N-0166 Oslo, Norway  
 Tel.: (47) 22851955, fax: (47) 22851938

### *Sweden:*

Runverket, Riksantikvarieämbetet  
 Attn.: Helmer Gustavson  
 Box 5405  
 S-114 84 Stockholm, Sweden  
 Tel.: (46) 8-7832509, fax: (46) 8-7832515

## Subscription to *Nytt om runer*

*Nytt om runer* is a yearly publication of the latest news in runic research. Numbers are scheduled for publication in December each year and concern events which occurred during the preceding full year: the issue for 1996 contains thus information concerning 1995. The main topics are: new runic finds, conferences and research projects, and runic bibliography.

*Nytt om runer* first appeared in 1986. To simplify the procedure of payment from foreign countries, subscription periods of five years are employed. All back issues are still available. Subscriptions cost:

1986-90: NOK 50

1991-95: NOK 150 (includes *Runic Bibliography* 1985-89)

1996-2000: NOK 200 (will include *Runic Bibliography* 1990-94)

As of the second subscription period, the publication of a five-year runic bibliography covering the preceding subscription period is included in the subscription price.

Subscriptions to *Nytt om runer* are now handled by the accounting office of IAKN/Oldsaksamlingen. Since one in Norway incurs a cashing fee for checks, an extra NOK 50 must be added to checks sent from foreign countries; this applies also to checks made out in Norwegian crowns (with the exception of Eurocheques). Invoices sent to non-Norwegian addresses will automatically include this fee.

**Nytt om runer: Meldingsblad om runeforskning**

ISSN: 0801-3756

Redaktør/Editor: James E. Knirk

Adresse/Address: Nytt om runer, c/o Runearkivet  
IAKN, Oldsaksamlingen  
Universitetet i Oslo  
St. Olavs gt. 29  
N-0166 Oslo, Norge/Norway

**B**



Returadresse/Return address: Nytt om runer, c/o Runearkivet  
IAKN, Oldsaksamlingen  
Universitetet i Oslo  
St. Olavs gt. 29  
N-0166 OSLO, NORGE/NORWAY

